

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Magisterprogram i Sociologi 60 hp

MAGISTERUPPSATS

En diskursiv icke-identitet?

Ett anspråk på asexualitet inom vardagens
sexualitetsdiskurs

Caroline Ugglesjö

Sociologi 15 hp

Halmstad 2014-06-23

Högskolan i Halmstad
Sektionen för hälsa och samhälle
Programmet för sociologi och socialt utvecklingsarbete
D-uppsats 15 poäng, VT 2011
Handledare: Marta Cuesta
Examinator: Tomas Knoll & Åke Nilsén

En diskursiv icke-identitet?

Ett anspråk på asexualitet inom vardagens sexualitetsdiskurs

Abstrakt

Uppsatsen syftar till att undersöka hur avståndstagandet från sexuell praktik – det vill säga asexualitet – problematiseras inom vardagliga kanaler, så som inom film och media. I det samtida samhället utgör den heterosexuellt aktiva parrelationen en norm utifrån vilken alla andra intima relationer jämförs, granskas och bedöms. Genom att analysera och dekonstruera denna sexualitetsdiskurs traditionellt tvingande praxis, lägger uppsatsen vidare fokus på att synliggöra den asexuella erfarenheten i relation till nämnd heteronorm. Uppsatsens material utgörs av tre filmer som på sina respektive sätt presenterar, och samtalar kring, sex, sexualitet och sexuell identitet. Uppsatsens teoretiska utgångspunkter representeras av Michel Foucault och hans resonemang kring diskurs, sexualitet och queer, samt av Judith Butler och hennes resonemang kring den heterosexuella matrisen, kön och genus. Resultatet visar i huvudsak att talet om asexualitet endast kan förekomma i samband med talet om sexualitet. Detta motsatsförhållande leder till återbekräftandet av heterosexualitet som den korrekta sexualiteten, vilket både tycks begränsa och möjliggöra för asexualitet: Begränsa på så sätt att det asexuella inte kan talas om, om det inte sätts i relation till något (heterosexualitet i detta fall) – samt möjliggöra på så sätt att man inom just denna motsatsrelation finner utrymme att uttrycka och vidareutveckla en queer-inspirerad, asexuell ordlista och identitet.

Nyckelord: asexualitet, sexualitet, diskurs, norm, queer, kön, genus, identitet.

Innehållsförteckning

Abstrakt + nyckelord

1.0 Inledning	4
1.1 Syfte och problemformulering	5
1.2 Genus inom sociologin	5
1.3 Disposition	6
2.0 Bakgrund	7
2.1 Röster från verkligheten	7
2.2 Asexuella forum börjar mobilisera sig	8
2.3 Kinsey – en historiskt vetenskaplig förankring	9
3.0 Tidigare forskning	11
3.1 Queer – den alternativa ordlistan	11
3.2 Ett postmodernt perspektiv	12
4.0 Metod	13
4.1 Förförståelse	13
4.2 Urval	14
4.3 Diskursanalys som metod och teori	15
5.0 Teoretisk utgångspunkt	18
5.1 Michel Foucault	18
5.1.1 Sexualitetens historia	19
5.1.2 Queer teori	21
5.2 Judith Butler	22
5.2.1 Den heterosexuella matrisen	22
5.2.2 Kön, genus, identitet	23
6.0 Presentation av material	25
6.1 Sex på kartan	25
6.2 Kärlekens språk	28
6.3 Kinsey – let's talk about sex	32
7.0 Sociologisk analys och tolkning	35
7.1 Asexualitet och identitet: diskursen, språket, makten	35
7.2 Asexualitet och identitet: genus, kön, sexualitet	38
7.3 Asexualitet: tyst och osynligt	41
8.0 Sammanfattning och reflektion	43

Källförteckning

Övriga källor

Bilagor

1.0 Inledning

”Jag satte mig ner och väntade på att publiken skulle tystna, men det var ett grabbgång där och jag kunde inte få tyst på dem. Jag ville inte sjunga så länge de pratade, så jag började klä av mig”.¹

Så berättar den världskända amerikanska musikartisten Lady Gaga att hon var tvungen att uppföra sig för att få någon uppmärksamhet under den allra första tiden i sin karriär – då hon fortfarande uppträdde under sitt dopnamn Stefani Germanotta.

”Till slut satt jag där vid pianot i underkläderna. Då höll de käften. Jag vet att det kan låta löjligt, som att: okej, hon tog av sig kläderna, sex säljer – men i det sammanhanget, framför den publiken, gjorde jag någonting radikalt. Det var så jag fattade det avgörande beslutet om vilken sorts artist jag ville bli”.²

Sexualitet är något som på olika sätt berör alla människor i större eller mindre omfattning under hela livet. I våra tankar, känslor och handlingar upplever och förhåller vi oss till sexualiteten. Sexualiteten finns på så vis inom var och en av oss, men uppträder också mellan människor – den har en relationell dimension. Hur vi förstår och sorterar våra upplevelser och föreställningar påverkas av det samhälle vi lever i. På så sätt har sexualiteten både en individuell, en relationell och en social dimension. Vad som räknas som sexuellt är ytterst något som vi kommer överens om i vårt vardagliga sociala liv. I vårt samhälle har en förskjutning skett från att betrakta sexualiteten som ett medel för fortplantning till något som snarare kopplas samman med njutning, identitet och relationsskapande.³

I denna uppsats kommer jag att presentera en sida av sexualiteten som vi inte pratar eller hör talas om särskilt ofta – den asexuella identiteten. I vårt samtida samhälle utgör den heterosexuellt aktiva parrelationen en norm utifrån vilken alla andra intima relationer jämförs, granskas och bedöms. Genom sociala konstruktioner och mediala presentationer formas vår uppfattning om vad som anses vara ett normalt och eftersträvänsvärt (sexuellt) beteende, vilket leder till marginalisering och ett samhälleligt nedtystande av icke-heterosexuella relationer och identiteter. Internet, vardagliga och vetenskapliga texter, skolgården,

¹ Amelia, nr 8, 31 mars 2011

² ibid.

³ rfsu.se

fikarummet och TV-soffan utgör några av de forum där vi dagligen möter delar av de normbärande budskap som präglar och påverkar vårt sätt att tänka, tala och handla. Lady Gagas beskrivning av hur hon utvecklade sin specifika image som artist, utgör just ett tydligt exempel på hur vardagens diskurser verkar för att socialisera idéer om moral och accepterat uppförande. När hon således förklarar och försvarar ett av sin karriärs tidiga strippande scenframträdande, utgår hon tveklöst från att vi som läsare ska förstå hennes resonemang – vilket vi, utan att egentligen ifrågasätta varför, i stort sett gör. De följdfrågor som kan tyckas uppenbara, ställs således aldrig: vilken sorts artist ville hon egentligen bli, och varför förväntas det att jag, som läsare, underförstått ska begripa detta? Med Lady Gagas historia i bagaget, kommer jag nu att resonera vidare kring, samt kritiskt reflektera över, sexualitetens påstådda självklarhet i samhället och i våra liv – för att fortsatt undersöka hur en uttalat asexuell position kan sägas utgöra ett alternativt motstånd mot detta heteronormativa ideal.

1.1 Syfte och problemformulering

Uppsatsens syfte består av att belysa avståndstagandet från sexuell praktik – det vill säga asexualitet – genom en tydlig granskning och dekonstruktion av diskursen om sexualitet. Utifrån empiriskt material samt valda teorier och begrepp, kommer jag att kritiskt reflektera över sexualitetens plats i vårt samhälle, för att istället fokusera på, samt synliggöra, den asexuella identitetens existens och position.

De frågor som i huvudsak präglar uppsatsens perspektiv, kretsar kring funderingar gällande de normaliserande strukturer och heteronormativa ideal som sexualitetsdiskursen representerar. Följaktligen:

- Hur förhåller sig uppsatsens teorier och empiriska material till dessa normer, strukturer och ideal, och hur resonerar de vidare utifrån dessa i termer av sexualitet och asexualitet?
- På vilket sätt kan man, utifrån nämnd sexualitetsdiskurs, vidareutveckla och positionera den asexuellt formade erfarenheten?

1.2 Genus inom sociologin

Den sociologiska vetenskapen strävar efter att förstå och förklara sambanden mellan samhällets strukturer och människors beteenden: hur är samhället uppbyggt, och hur ser möjligheterna ut för individen att kunna påverka de sociala strukturer, konstruktioner och

institutioner som formar dennes liv och vardag? Sociologin syftar även till att granska socialt samspel och sociala processer – alltifrån globala relationer och historiska samhällsförändringar till människors möten i vardagen. Sociologin uppmanar således till granskning av alla de ting som kan vara av betydelse för individen och samhällsordningen. Frågor kan komma att kretsa kring betydelsen av begrepp som exempelvis ålder, kön, klass, religion, etnisk bakgrund, och så vidare. En av alla dessa otaliga variabler är *genus*.

Genus är något som historiskt sett har beskrivits som det ”sociala könet” men idag använder man i större utsträckning just termen ”genus” för att undvika associationer till de biologiska könen. Alltjämt handlar det om att se både kropp och genus som något socialt och diskursivt konstruerat, samt att granska vilken roll inlärnings- eller socialisationsprocesser spelar i utformandet och upprätthållandet av genuskillnader. Betydelsen av genus är således viktig inom sociologiska undersökningar då det dels formar identiteter och beteenden, dels sociala interaktioner. Giddens (2007) beskriver att det är en ”öppen fråga” angående i vilken utsträckning genuskillnader å ena sidan kan belysas och förklaras med hjälp av andra sociologiska begrepp (som de jag har beskrivit ovan) eller hur å andra sidan olika former av social uppdelning kan förklaras i termer av genus och kön. ”Många av de viktiga frågor som sociologin i framtiden har att förklara, kommer att vara beroende av hur pass effektivt man kan hantera detta dilemma.”⁴

1.3 Disposition

Uppsatsen omfattar åtta övergripande kapitel. Inledningsvis redogör jag för mitt personliga intresse för studiens ämne, presenterar syfte och problemformulering, samt sociologins förhållande till genus. Kapitel två utgörs av uppsatsens bakgrund, vilken innefattar en aktuell positionering av uppsatsämnet, samt en tillbakablick på 1940-talets sexualitetsforskning. I kapitel tre belyser jag tidigare genomförda studier och texter som har inspirerat mitt eget resonemang under arbetets gång. Därefter följer metodkapitlet där jag förklarar den förförståelse som präglar uppsatsens fokus och innehåll, samt hur jag har gått tillväga då jag har valt ut mitt empiriska material. Här beskriver jag även närmare den diskursanalytiska arbetsmetod utifrån vilken uppsatsen är strukturerad. I kapitel fem presenteras uppsatsens teoretiska utgångspunkter, vilka representeras av Michel Foucault och Judith Butler. I kapitel sex presenteras uppsatsens material. Därefter följer uppsatsens analys och sociologiska tolkning där jag närmare redogör för de slutsatser jag drar från undersökningen av mitt

⁴ Giddens, 2007, s.115

material. Uppsatsen får sitt avslut i kapitel åtta där jag sammanfattar, samt mer personligt reflekterar över, uppsatsens resultat och betydelse.

2.0 Bakgrund

Mitt intresse av att arbeta vidare med, och närmare undersöka, sexualitetens eventuella roll och betydelse för individens identitetsskapande process, bygger till stor del på de intresseväckande föreläsningar och diskussioner som har ägt rum under min studietid. Som sociolog ställs man ständigt inför frågor, både i och utanför klassrummet, där man måste reflektera över vilka eventuella variabler som påverkar en viss situation. Det kan vara ålder, kön, klass, religion etc., som är med och bidrar till en särskild situations uppkomst och utveckling. Bland dessa otaliga variabler, utgör just sexualiteten en mycket komplex sådan, vilken är både spännande och utmanande att arbeta med på grund av dess icke-generaliserbarhet och stora föränderlighet.

Nedan kommer jag att redogöra för några av de delar som bidrar till att visa på aktualiteten med att kritiskt granska, och förhålla sig till, diskursen rörande normativ sexualitet. Jag presenterar några av de uttalat asexuella forum som på senare år engagerat asexuella både på interaktiva internetsidor, och i riktiga face-to-face nätverk. Här väljer jag även att presentera Alfred Kinsey, vars banbrytande forskning om det mänskliga sexuella beteendet under 1940-50-talet än idag omnämns inom relevanta sammanhang, och som även jag har tagit del av under mina studier. Kinseys vetenskapliga prägel representerar en viktig del angående hur kunskap och vetenskap produceras, och jag anser att det ger ett historiskt perspektiv över *hur* sexualitet definieras, och över *vilken* sexualitet som definieras. Jag återkommer även senare till Kinsey då jag har valt att använda filmen om hans liv som en del av mitt valda empiriska material.

Jag inleder dock detta kapitel med en presentation av ”röster från verkligheten” för att visa hur vår vardag ofta är i behov av en sociologisk blick och granskning för att vi tydligare ska kunna förstå vår omvärld och vår roll i den.

2.1: Röster från verkligheten

Under höstterminen 2010 och vårterminen 2011 anordnade jag, i egenskap som medlem i en internationellt känd barnrättsorganisation, ett antal så kallade *samtalsträffar* på en högstadieskola i Halmstads kommun. Samtalsträffarna riktade sig till de tjejer som gick i

årskurs åtta, och syftet var att erbjuda tjejerna en möjlighet att träffas efter skoldagens slut och diskutera olika aktuella och relevanta frågor som kan vara viktiga att diskutera för tjejer i den åldern. Bland annat talade vi om mobbning, skönhetsideal, kompisar, skolan, familjesituationer, alkohol och droger. En av träffarna handlade om sex och samlevnad. Tjejerna i gruppen, cirka sju stycken, hade nyligen haft detta ämne på schemat, så det var spännande att förhöra sig lite om vad de hade lärt sig av sina lärare. Det visade sig att undervisningen hade handlat mycket om just det praktiska kring sex – det vill säga anatomi; kroppens olika fysiska funktioner och reaktioner. Det hade däremot inte pratats särskilt mycket om känslor och sexuell identitet. Jag skrev upp begreppet ”HBTQ” (homo-bi-trans-queer) på tavlan och frågade om de hade gått igenom bokstävernans betydelse med sina lärare, vilket de till viss del hade. Homosexualitet och bisexualitet ansåg tjejerna att de hade lätt för att definiera, och de var väl medvetna om skillnaden mellan transvestit och transsexuell. Begreppet ”queer” tyckte de var lite konstigare, men hade ändå förstått det som att ”queer” på något sätt var benämningen på allt det som inte riktigt kunde definieras som heterosexuellt.

Efter denna lilla genomgång, lade jag till ett ”A” till bokstavskombinationen på tavlan. Vad står då ”A” för, undrade jag? Det visste de inte. När jag förklarade att det står för asexualitet, så fick jag till svar: *vad för något, sa du?* Detta blev upptakten till en spännande diskussion med många frågor och funderingar. Någon ”asexualitet” hade de inte hört talats om i undervisningen, och nej – faktiskt inte i något annat sammanhang heller. Det var således under denna träff som jag först blev riktigt medveten om den samhälleliga och mediala icke-nyansering av sexuella erfarenheter och identiteter som faktiskt påverkar vår syn på, och uppfattning om, oss själva, våra medmänniskor, samhället och omvärlden. Detta tillfälle var även en av de första gångerna som jag hörde talas om Utbildningsradions upplysningsfilm *Sex på kartan* (2011), vilken tjejerna hade fått ta del av i undervisningen. På så sätt föddes intresset av att undersöka några av de vardagliga kanaler som gör anspråk på att säga något om sex och sexualitet – och som därmed även utgör den källa av ”information” som mottagarna sedermera orienterar sig efter.

2.2: Asexuella forum börjar mobilisera sig

Diskussionen kring asexualitet är, både om man ser till Sverige och mer globalt, fortfarande förhållandevis ny och outvecklad. År 2001 blev den då sjuttonårige amerikanen David Jay känd, i för ämnet relevanta kretsar, då han grundade internetforumet Asexuality Visibility and Education Network (AVEN); ett interaktivt nätverk för synliggörande av asexuella som

sexuell minoritet. Det skulle dock dröja ytterligare några år innan begreppet skulle sprida sig inom sakkunniga och mediala sammanhang här i Sverige. Det var först år 2005 som asexualitet som sexuell identitet, eller orientering, togs upp under ett välbesökt seminarium på den sexuellt normkritiska Pridefestivalen i Stockholm. Initiativet till seminariet togs av Sofie Wahlström – en av grundarna till Nätverket för asexuella (NFA). På NFA:s hemsida, såväl som i en insändare till kvällstidningen Expressen, berättar Wahlström att uppslutningen kring seminariet var långt större än vad hon kunnat föreställa sig och att hon, genom sin delaktighet i NFA, har förstått att antalet asexuella är ”definitivt större än vad vi tror i ett samhälle där det är helt omöjligt att spendera en dag utan att matas av sexuella budskap”. Enligt Wahlström blir tillvaron för den asexuella ofta ohållbar då pratet om sex ständigt är närvarande, vilket leder till att man lätt kan börja må dåligt om man inte vill leva upp till de förväntningar som sexfixering skapar.

”Jag lider inte av min asexualitet och jag accepterar att andra har sex och tycker om det. Sex är bara ingenting för mig, jag har aldrig lust och jag tänker inte på sex. Jag har haft sex och inte farit illa av det, men det finns så mycket annat jag hellre gör. Jag blir kär som alla andra. Jag älskar människor och tycker om att vara dem nära. Jag uttrycker också kärlek, attraktion, förtroende och intimitet och allt annat som jag tänker mig att ni sexuella ger uttryck för genom sex, men jag gör det med kramar, ord, blickar och genom att hålla en älsklings hand. Men jag har inte sex och det gör mig osynlig. Bortsett från några få sidor på internet och ett radioinslag har det varit tyst. Inte ens inom den HBTQ-rörelse som samlar alla icke-heterosexuella till en gemensam kamp har jag någon plats trots att jag i allra högsta grad är icke-heterosexuell /.../ Vad är egentligen skillnaden, om det finns någon, mellan en kärleks- och en vänskapsrelation? Asexualitet, flersam kärlek och andra alternativ till den heterosexuella parnormen väcker frågor av intresse för fler än de asexuella. Även de som lever heterosexuellt med en partner tvingas förhålla sig till den normativa sexualiteten. Det är frågor som berör alla.”⁵

2.3: Kinsey – en historiskt vetenskaplig förankring

En av de första större undersökningarna föresatt att studera mänskligt sexuellt beteende, genomfördes av den amerikanske professorn Alfred Kinsey under 1940-50-talet. Längre hade synen på sexuella praktiker uppfattats som en högst personlig och privat ensak, vilket innebar att Kinsey och hans kolleger till en början möttes av stor skepsis: undersökningen kom att stämpas som omoralisk, både av pressen och av den amerikanska kongressen.⁶ Kinsey fick dock tillgång till en såpass stor andel svar genom enkäter och intervjuer att undersökningen

⁵ Wahlström, 2005

⁶ Giddens, 2007, s.359

kunde sägas utgöra en representativ bild för den vita befolkningen i USA.⁷ Undersökningen kom att resultera i en tvådelad rapport. Den första delen av rapporten; *Sexual behavior in the human male*, publicerad 1948, följdes av *Sexual behavior in the human female* 1953. De resultat som Kinsey presenterade kom att förvåna inte bara allmänheten utan även forskningsteamet själva, eftersom att de visade på stora skillnader mellan den allmänna synen på vad som gick an i sexuell bemärkelse och hur människor faktiskt betedde sig när de hade sex. Denna skevhet mellan officiellt omhuldade värderingar och faktiskt beteende, sades kunna härledas till den period av sexuell frigörelse som hade inletts redan på 1920-talet, då många unga människor upplevde sig som fria från de stränga moralregler som styrde tidigare generationer.⁸ Det sexuella beteendet hade med andra ord börjat förändras, men ännu kunde man inte debattera sexuella frågor på det öppna sätt som vi är vana vid idag. Det innebär således att människor som ägnade sig åt sexuella praktiker som inte ansågs allmänt moraliska, inte hade någon uppfattning om hur vanligt eller ovanligt det var att andra ägnade sig åt samma sak.

I denna undersökning, utgör den så kallade *Kinsey-skalan*⁹ ett av de mest kända och väletablerade försöken att mäta sexuellt beteende. Den sjugradiga skalan går från 0 till 6 och graderar sexuellt beteende från ”0” som uteslutande representerar heterosexualitet, till ”6” som uteslutande representerar homosexualitet. ”1” till ”5” representerar såtillvida mer eller mindre starka grader av bisexualitet. Skalan har fått kritik för att sägas klassificera sexualitet utifrån en hegemonisk tankestruktur, men samtidigt anses skalan ha lett till att sexuella kategorier mera ansågs vara en del av en identitetsskapande process.¹⁰ Skalan anses således vara normativ på det sätt att den spänner mellan två uteslutande poler och omintetgör därför alternativa uppfattningar eller praktiker av begär, lust och erotik.¹¹ Kinsey har bemött delar av denna kritik och försvarar den sjugradiga skalan med att den bättre kan sägas *representera* olika former av sexualitet. Den dåvarande, sedan tidigare kända tregradiga skalan heterosexuell-bisexuell-homosexuell, ansåg Kinsey vara för begränsad i sin utformning och således inte korrekt i sin utformning: ”A seven-point scale comes nearer to showing the many gradations that actually exist.”¹² Genom att använda en sjugradig skala, ville Kinsey även visa att sexualitet borde uppfattas som ett kontinuerligt flöde mellan homo- och

⁷ ibid.

⁸ Giddens, 2007, s.359

⁹ se bilaga 1

¹⁰ Gustavson, 2006, s.87

¹¹ ibid., s.88

¹² Kinsey, 1998, s.656

heterosexualitet, vilket gick emot den allmänna uppfattningen om att homo- och heterosexuella var två skilda sorter.¹³

Utanför den graderande skalan, förlades ett område som klassificerades som "X", vilket fick representera de människor som inte ansåg sig ha ett sexuellt beteende. Det visade sig även att kvinnor kom att dominera denna kategori.

"Individuals rated as "X" have no socio-sexual contacts or reactions. They do not respond erotically to either heterosexual or homosexual stimuli, and do not have overt physical contacts with individuals of either sex in which there is evidence of any response. After early adolescence there are very few males in this classification, but a goodly number of females belong in this category in every age group."¹⁴

3.0 Tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag att kortfattat presentera några av de studier som jag anser inspirerar min förståelse och vidare tolkning av uppsatsens material, nämligen: Malena Gustavsons avhandling gällande bisexuella kvinnors erfarenheter och position i en heterosexuellt formad diskurs, samt Sasha Roseneils och Shelley Budgeons intressanta teori/framtidsvision vilken ser vänskapen som den nya familjen. Dessa studier fokuserar på vikten av utvecklandet av en queer ordlista i samband med diskussionen kring sexuella identiteter, samt på postmodernitetens bidrag till utformandet av ett alternativt, framtida sexualitetssamhälle. Dessa studier utgör således, tillsammans med uppsatsens teoretiska utgångspunkt, den förståelseram som jag senare arbetar utifrån i min analys.

3.1 Queer – den alternativa ordlistan

I mitt sökande efter tidigare genomförda undersökningar och arbeten utifrån vilka jag kan positionera min egen studie, har jag i synnerhet fastnat för de resonemang som Malena Gustavson för i sin avhandling *Blandade känslor* (2006). Vi utgår båda två från en normaliserande (hetero)sexualitetsdiskurs för att kunna visa på hur övriga, sexuellt förknippade identiteter tystas ner och marginaliseras, men med skillnaden att Gustavson fokuserar på bisexualitet där jag fokuserar på asexualitet. Gustavson har i sin forskning inriktat sig på att dokumentera och synliggöra hur bisexuella kvinnor upplever och uppfattar de hegemoniska maktrelationer som reglerar samhällets föreställningar om kön/genus, kropp och sexualitet. Avhandlingen utgör en av Sveriges första fördjupande studier kring bisexuella

¹³ Gustavson, 2006, s.87

¹⁴ Kinsey, 1998, s.472 – se bilaga 2

kvinnors liv, och utgör därmed även en angelägen markör inom queer forskning. Gustavsons kritiskt granskande förhållningssätt, belyser bland annat skapandet och upprätthållandet av normalitet, funderingar kring kroppens materialitet samt alternativa relationer till den heteronormativa tvåsamheten. Hon redogör även för hur bisexualiteten tycks sakna ett eget ordförråd, som istället ofta talas om utifrån heterosexuella och/eller homosexuella preferenser. Gustavson utgår således från att undersöka hur bisexualitet opererar som en alternativ strategi inom den sexuella och könade geografin. Jag anser följaktligen att den debatt som Gustavson för kring den bisexuella positionen, mycket väl kan tillämpas i diskussionen kring asexualitet. Precis som Gustavson skriver, bygger vår fortsatta förståelse av sexualitet och sexuell identitet på att vi måste utmana språkliga och kulturella maktförhållanden för att på så sätt kunna luckra upp dikotomier som rör genus/kön och sexualitet.¹⁵ Jag anser således att Gustavsons forskning utgör ett aktuellt inlägg till en queer debatt som på ett normkritiskt och spännande sätt granskar och reflekterar kring just sexualitet och identitet.

3.2 Ett postmodernt perspektiv

Sasha Roseneil och Shelley Budgeon presenterar i sin artikel *Beyond the conventional family* (2004) en spännande framtidsvision där vänskapsförhållandet alltmer tycks överta kärleksförhållandets roll och ansvar som försörjare av stöd, närhet och uppmuntran. Precis som titeln antyder, utgår författarna från ett kritiskt perspektiv på den traditionella familjestrukturens påstådda legitimitet. ”The family”, skriver de, ”is a sociological concept under severe strain.”¹⁶ Starkt inspirerade av den tyske sociologen Ulrich Becks postmoderna teorier, belyser författarna hur en ökad individualiseringsprocess nu kraftigt sliter på den romantiska tvåsamhetens och moderna familjeformationens existens, vilket leder till att allt fler människor väljer att spendera allt längre perioder av sina liv utanför den konventionella familjeenheten.¹⁷ I sin undersökning, väljer således Roseneil och Budgeon att fokusera på de som kan anses vara de mest individualiserade; vuxna som inte lever med någon partner. ”We are interested in exploring how this group of people, living outside the conventional family, lead their intimate and social lives, and how they receive and give care.”¹⁸ Författarna anser sig således arbeta utifrån ett queert förhållningssätt eftersom att väskapen de undersöker i högsta grad kan beskrivas som ”a counter-heteronormative relationship.”¹⁹ ”Making

¹⁵ Gustavson, 2006, s.15

¹⁶ Budgeon/Roseneil, 2004, s.127

¹⁷ *ibid.*, s.128

¹⁸ *ibid.*

¹⁹ *ibid.*

sociology queerer means allowing lesbians, gay men, bisexuals and all those whose lives transgress heteronormative assumptions a place in our analyses, and then theorizing from their lives.”²⁰ Författarna talar fortsatt om hur begrepp som ”närhet” (intimacy) och ”omsorg” (care) inte längre är begrepp som endast förekommer inom ramen för ”familjen”, utan som nu kopplas till personer som inte lever ihop som en ”familj” och till personer som ingår i vänskapsförhållanden snarare än kärleksförhållanden. Författarna menar således att man kan tala om:

“two interrelated processes which challenge heteronormative assumptions about personal relationships: the centring of personal life around friendships, and the decentring of the sexual couple relationship.”²¹

Författarna menar således att den sociologiska forskningen fortsatt måste utgå från ett queert och kritiskt förhållningssätt:

”We argue that if sociologists are to understand the current state, and likely future, of intimacy and care, we should decentre the ‘family’ and the heterosexual couple in our intellectual imaginaries.”²²

4.0 Metod

Uppsatsen är utformad som en diskursanalys över hur diskussionen om (a)sexualitet och identitet framställs i vardagliga sammanhang, så som inom media – inte sällan utifrån ett perspektiv som reproducerar traditionella normer och värderingar. Jag använder således diskursanalys som ett verktyg både då jag tolkar uppsatsens teorier och dess empiriska material. Nedan redogör jag närmare för hur arbetsprocessen har gått tillväga.

4.1: Förförståelse

Min utbildning har återkommande aktualiserat frågor som kretsar kring sexualitet och identitet. Vi har diskuterat allt från hegemoniska genushierarkier, till könens olika (påstådda) egenskaper som föräldrar. Mitt intresse har dock sträckt sig utanför klassrummet, till att bli en del av mitt tankesätt även i möten med andra människor, i min vardag. Som mitt ovan nämnda bakgrundskapitel visar, har jag även kommit i kontakt med ungdomar vars erfarenheter förstärkte min oro över att detta är en diskussion som till största del förs från lärarhåll i klassrummet – inte ute i vardagen där den kan göra skillnad för människor. Mitt personliga

²⁰ Budgeon/Roseneil, 2004, s.129

²¹ ibid.

²² ibid.

intresse för ämnet, i samband med min utbildning, utgör således den plattform av förförståelse som präglar uppsatsens struktur, fokus och innehåll.

4.2 Avgränsningar

I uppsatsen sätter jag inte något större fokus på att definiera själva begreppet asexuell/asexualitet, annat än beskrivningen ”avståndstagande från sexuell praktik”. På rfsu:s hemsida kan man läsa att asexuell står för. Jag väljer att inte ifrågasätta vare sig denna (a)sexualitet skulle bero på funktionsnedsättning, religiös övertygelse,

Asexualitet. En asexuell person har ingen sexlust eller känner inget behov av att inkludera andra i sin sexualitet

4.2: Urval

När jag väl fastställt att denna uppsats skulle kretsa kring en diskussion om, samt synliggörande av, den asexuella identiteten, och att jag dessutom ville fokusera på det sexuella språkklimat som omger unga människor i deras liv och vardag, började arbetet med att finna material som skulle kunna ses som intressant och relevant i sammanhanget. Jag fastslog tidigt att jag, det asexuella till trots, ville ta avstamp i själva sexualiteten för att via den kunna resonera kring, och på så sätt visa på, asexualitetens utveckling och existens. Steget från dessa tankar, till att vända mig till Michel Foucault och hans teorier för vidare upplysning, var inte långt. Foucaults studier angående den mänskliga sexualiteten, är djupgående och detaljrika, och lägger en bra grund för mitt fortsatta arbete. Då jag redan inledningsvis var medveten om att asexualitet i många fall förknippas med queer, så såg jag det som centralt att komplettera mina teoretiska utgångspunkter med Judith Butler. Butler, som även hon inspireras av Foucault, är ständigt aktuell i liknande sammanhang, och jag anser att jag utifrån hennes resonemang tydligare kan förstå, och även förklara, asexualitet.

Som det tidigare bakgrundskapitlet visar, finner jag det oerhört intressant att se till vilka samhällsarenor eller forum som ungdomar vänder sig till i sin vardag. Språket formar våra upplevelser och erfarenheter, och jag finner det extra viktigt att granska det språk som riktar sig till ungdomar. Jag kom således i kontakt med filmen *Sex på kartan* (2011) genom mina samtal med tjejerna i åttan, och jag kände då att jag ville använda mig av den filmen eftersom att den är skapad för att rikta sig direkt till dessa ungdomar. Under ett grupphandledningssamtal, fick jag av en studiekamrat reda på att det hade gjorts en uppföljning av sexualupplysningsfilmen från 1969 som i original heter *Ur kärlekens språk*. I

den nya versionen, kort och gott kallad *Kärlekens språk* (2004), medverkar flertalet kända svenska skådespelare. Jag ansåg att detta var en film som lämpade sig väl för min uppsats: hur talar man egentligen om sex och sexualitet år 2004? Valet att även granska filmen *Kinsey* (2004), byggde dels på det faktum att jag redan hade för avsikt att presentera Kinseys forskning i min uppsats och således ansåg att det var intressant att följa hans arbete i en dramatiserad film om hans liv. Dessutom var jag nyfiken på hur en Hollywoodproduktion skulle presentera Kinsey och hans sexualforskning. Kinsey tar ju nämligen upp asexualitet i sin rapport; skulle filmen ha något att säga om detta?

4.3: Diskursanalys som metod och teori

Uppsatsen bygger på en, av diskursanalys inspirerad, tolkning och diskussion gällande den tystnad som tycks karaktärisera asexualiteten inom medial populärkultur. Mitt empiriska material utgörs av tre filmer som, i samband med uppsatsens teoretiska texter, ger uttryck för olika versioner av, och diskussioner kring, sex, sexualitet och sexuell identitet. Genom att använda diskursanalys som forskningsmetod, kan jag tydligare belysa och problematisera innehållet i dessa filmer för att på så sätt kunna undersöka eventuella gemensamma mönster, analysera innebörden av rubriker och språk, samt undersöka hur filmerna nyanserar (a)sexualitet. I denna metoddiskussion, vänder jag mig inledningsvis till Foucault (1971), vars teorier angående diskursen, dess omfattning och begränsningar, onekligen utgör en central utgångspunkt i arbetet med denna metod. Jag fokuserar sedan på Börjesson (2003) för hans mer samtida positionering angående hur man i sin forskning kan navigera utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv.

Foucault (1971) talar om de så kallade ”utestängningsprocedurer” som han anser verkar i vårt samhälle; vilka han även ser som ”institutionellt tvingande system.”²³ ”Det finns tre stora utestängningssystem som drabbar diskursen: det förbjudna ordet, avskiljandet av vansinnet och viljan till sanning.”²⁴ Den tydligaste och mest bekanta av dessa, skriver Foucault, är *förbudet*. ”Alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst när som helst och, slutligen, att inte vem som helst får tala om vad som helst.”²⁵ Detta är diskursens utförande, menar Foucault, och talar om hur diskursen förgäves försöker framstå ”som om den inte är något att bry sig om, men de förbud den drabbas av avslöjar mycket tidigt och

²³ Foucault, 1971, s.7

²⁴ Foucault, 1971, s.7

²⁵ *ibid.*

mycket snabbt dess koppling till begäret och makten.”²⁶ Foucault tar som exempel upp hur en studie av de förbud som drabbar sexualitetens diskurs, skulle kunna te sig.

”Det skulle vara svårt, och i vilket fall som helst abstrakt, att genomföra denna analys utan att samtidigt analysera de diskursmängder – litterära, religiösa eller etiska, biologiska, medicinska och även juridiska – som behandlar sexualiteten och i vilka denna benämns, beskrivs, metaforiseras, förklaras och bedöms. Vi har ännu inte på långa vägar skapat en enhetlig och regelbunden sexualitetens diskurs, kanske kommer vi aldrig att lyckas med det och kanske är vi inte ens på väg åt det hållet.”²⁷

I en av de andra utestängningsprinciperna, talar Foucault om motsättningen mellan förnuft och vansinne:

”Ända sedan djupaste medeltid är dåren den vars diskurs inte får cirkulera som andras. Ibland uppfattas hans tal som obefintligt, utan vare sig sanning eller betydelse, utan beviskraft, utan makt att legalisera en handling eller ett kontrakt ./ Ibland tillskriver man däremot den vansinniges tal, i motsats till alla andras, märkliga krafter som att kunna uttala dolda sanningar, att förutsäga framtiden och att med naiva ögon se det som de andras lärdom inte uppfattar.”²⁸

Motsättningen mellan det sanna och det falska, representerar det tredje systemet för utestängning; något som Foucault refererar till som ”viljan till sanning.”²⁹ Disciplinerna erkänner, i den mån de förmår, sanna och falska satser, skriver Foucault – men de skjuter samtidigt stora delar av vetande utanför marginalen.

”Området utanför en vetenskap är såväl mer som mindre befolkat än man tror. Där finns naturligtvis den omedelbara erfarenheten och alla imaginära teman som bär och ständigt förnyar uråldriga trosföreställningar, men kanske finns där i egentlig mening inga misstag, eftersom att misstag endast kan uppstå och avgöras inom en bestämd praktik. Där strövar istället monster omkring, monster vilkas form ändras med kunskapshistorien.”³⁰

Dessa, så kallade monster, kan således aldrig ta del av den rådande diskursen eller disciplinen eftersom att de aldrig befinner sig ”i det sanna.”³¹

Börjesson (2003) presenterar vidare en förändrad intresseinriktning inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Istället för att, som tidigare, endast vända sig till material som traditionellt sett utgjorts av intervjuer, enkäter, politiska program och lagar, fokuserar forskningen nu allt mer på de betydelser som går att finna i de vardagliga tingen: i allt ifrån

²⁶ *ibid.*, s.8

²⁷ *ibid.*, s.47

²⁸ *ibid.*, s.8

²⁹ Foucault, 1971, s.14

³⁰ *ibid.*, s.24

TV-program och reklam till brev, veckotidningar och så vidare. Denna nya syn på, och användande av, materialtyper kallar Börjesson för den ”språkliga vändningen.”³² Det är den ständiga vetenskapliga förhoppningen, skriver Börjesson, att det ska (kunna) finnas en korrespondens mellan orden och tingen, en överenskommelse mellan det som sägs och det som är. Utgångspunkten i denna vändning, är att ingen given kunskaps- eller innehållshierarki längre kan ställas upp mellan materialtyper: ”lagtexter är inte sannare eller närmare ’verkligheten’ liggande än intrigen i en dokusåpa.”³³ Enligt Börjesson lägger den diskursanalytiska metoden således stor vikt vid att analysera en mångfasetterad mängd texter som på ”olika sätt och med olika medel, gör anspråk på att säga något om verkligheten /.../ Det handlar, i dekonstruktionistisk anda, om att klä av varje text sitt externa anspråk på auktoritet.”³⁴ Det centrala i denna typ av analys, fokuserar således på *språkets* betydelse och på *vilken slags* verklighet språket kan sägas representera. För möjligheten att kunna undersöka just detta, utgör användandet av *begrepp* en viktig beståndsdel inom den etablerade samhällsforskningen vilken, enligt Börjesson, lever med visionen om att vi ”med hjälp av klara och utredda begrepp kan nå konsensus kring vad språket föreställer.”³⁵

Börjesson belyser fortsatt innebörden av kontextualisering och kategorisering i samband med arbetet med en diskursanalytisk forskningsmetod. Ett kontextuellt medvetet tillvägagångssätt innebär för forskaren att ständigt påminna sig om ”vad man gör, när man gör det.”³⁶ Att kontextualisera, skriver Börjesson, är att *göra* något med sitt material. Kontexten finns inte där på förhand, utan är något som forskaren *gör* för att det studerade skall få någon (etablerad) mening. Börjesson hänvisar sedermera till Foucault som menar att kategorier inte alltid fungerar hämmande, utan att de i flera situationer kan anses som produktiva. ”För att världen ska framträda i någon meningsfull form, så behöver det först finnas en mängd kategorier som kan ge oss ett mönster.”³⁷ När man arbetar utifrån en kategorimedvetenhet, måste man dock förhålla sig kritiskt till sociala och kulturella överenskommelser, vilka bygger på traditioner och olika slags särskiljanden gentemot andra genrer. Vi behöver, med andra ord, reflektera över språkligt skapade kategorier som utger sig för att säga något om vilka slags indelningar

³¹ Foucault, 1971, s.24

³² Börjesson, 2003, s.15ff

³³ Börjesson, 2003, s.15ff

³⁴ *ibid.*, s.16

³⁵ *ibid.*

³⁶ Börjesson, 2003, s.86

³⁷ *ibid.*, s.88

som anses vara ”rimliga, meningsfulla och giltiga.”³⁸ Samtidigt måste man som forskare vara medveten om att kategorier är påverkbara och föränderliga. ”Vi kan till exempel inte helt enkelt utgå från att tingen ordnar sig fint efter de språkliga kategorier som finns tillgängliga, och vi kan heller inte bara utgå från att kategorier är de enda tänkbara”.³⁹

5.0 Teoretisk utgångspunkt

Uppsatsen gör kontinuerligt anspråk på att tydligt belysa den allmänt förekommande, och vardagligt accepterade, diskussionen om sexualitet för att på så sätt även kunna belysa och i förlängningen ifrågasätta det osynliggörande som utmärker asexualiteten. Trots att asexualitet representerar ett avståndstagande från sexuell praktik, anser jag att man med fördel, kanske till och med med nödvändighet, bör vända sig till uttalat sexuellt orienterade teorier för att på så sätt även kunna vidareutveckla och positionera den asexuella debatten. De teoretiska utgångspunkter som i huvudsak präglar uppsatsens struktur, representeras således av Michel Foucault och Judith Butler; vilka båda utgör relevanta bidrag till diskussionen om sexualitet ur ett samhällsangeläget perspektiv. Gällande Foucault, utgår jag främst från hans resonemang i *Sexualitetens historia* (1976) men jag vänder mig även aktivt till den del av Foucault som representerar hans mer queera inlägg i debatten angående skapandet av sexualitet. Vad gäller Butler, använder jag mig av hennes identifiering av den heterosexuella matrisen, vilken hon presenterar i *Genustrubbel* (1990) och som ständigt aktualiserar relationen kön/genus/begär. Via Foucaults och Butlers teorier, får jag möjlighet att visa på det stora, icke-ifrågasatta utrymme som sexualiteten rymmer i vårt samhälle, samt hur den aktivt medverkar till skapandet och upprätthållandet av normer och normalitet.

5.1: Michel Foucault

Michel Foucault (1926-1984), fransk filosof och idéhistoriker, är för sociologin en mycket välkänd och betydelsefull tänkare, vars forskning och teorier kring makt, kunskap och sexualitet utgör centrala delar av hans arbete. Foucaults forskning anses av många vara ett viktigt bidrag till debatten om queer. Detta kan delvis kopplas till att Foucault själv var öppet homosexuell och att han aktivt engagerade sig politiskt för homosexuellas rättigheter, men hans inflytande över queerteorins utformning beror även på det faktum att han i sitt arbete

³⁸ ibid.

ständigt ifrågasatte normers uppkomst och heterosexuallitetens historiskt skapade suveränitet. I *Sexualitetens historia*, som jag presenterar nedan, försöker Foucault dock aldrig leta efter en ”äkta” och ”naturlig” ursprungssexualitet. Som Rosenberg (2005) förklarar:

”Han utgår istället från att det fenomen som kallas sexualitet är historiskt utformat och utan första ursprung. Den ”sanna” sexualiteten existerar inte. Därför är det angeläget att undersöka hur sexualitet genom tiderna utformats till att bli en till synes enhetlig, självklar och naturlig heterosexuallitet som antas omfatta alla.”⁴⁰

Till min vidare hjälp att närma mig Foucault, har jag vänt mig till Tamsin Spargo, författare till boken *Foucault and Queer Theory* (1999), för att tydligare kunna knyta an till Foucaults tankegångar kring betydelsen av sex, samt hans inflytande över utformningen av en queer teori.

5.1.1: Sexualitetens historia

I *Sexualitetens historia*, utforskar Foucault i tre fristående volymer hur sexualiteten, så som vi känner den idag, har uppkommit och hur den via regleringar, lagar och förbud har påverkat människans syn på sin egen identitet, samt hur den tvingande ramen för sexualitet nuförtiden snarare verkar genom diverse normaliseringsprocesser och samhällsliga institutioner, än via ovan nämnda juridiska begränsningar. Jag koncentrerar mig främst på den första volymen ur *Sexualitetens historia: Viljan att veta* (1976) där Foucault resonerar kring den historiskt skapade relationen mellan makten och talet om könet. I likhet med Tamsin Spargos (1999) resonemang, anser jag dock att man i en diskussion som denna till en början måste behandla själva betydelsen av sex och kön. ”Sex matters”, poängterar Spargo inledningsvis, samtidigt som hon just ifrågasätter varför sex faktiskt spelar så stor roll i vårt samtida samhälle. Diskussionen går inte att undvika vare sig i TV-program, vid kassan i snabbköpet eller på the world-wide-web. Alla pratar om det: they’re talking about ”doing it.” Och om du inte vill göra ”det”, så är det nog bäst att hålla tyst: celibacy’s not sexy anymore.⁴¹ Men om inte celibat anses vara ett accepterat leverne vid denna tidpunkt – vilken slags livsstil utgör då ett korrekt beteende? Mer konkret undrar Spargo vilket slags sex, och vilken slags sexualitet, som anses vara accepterad i omvärldens, och därmed i våra egna, ögon. Hur kan vi avgöra vad som gör en slags erotisk handling godkänd, och en annan erotisk handling bannlyst? ”Is it a matter of

³⁹ *ibid.*, s.89

⁴⁰ Rosenberg, 2005, s.9

⁴¹ Spargo, 1999, s.4

divine ordinance, biological nature, or social convention? Can we really be sure that our own desires and pleasures are normal, natural, nice – or that *we* are?”⁴²

I en historisk tillbakablick presenterar Foucault hur sexualiteten på 1800-talet genomgick en pryd-orienterad förändring, till att bli så kallat ordentligt inlåst: den ”flyttade inomhus” och konfiskerades av den äktenskapliga familjen.⁴³ Nu skulle sexualiteten endast verka i samband med fortplantning mellan make och maka: ”Kring könet råder tystnad.”⁴⁴

Det var vid denna tidpunkt som de riktlinjer angående den ”korrekta” sexualiteten, så som vi känner den idag, började skönjas. Foucault beskriver hur det gifta och barnalstrande paret nu kom att bestämma reglerna. ”Det slår igenom som förebild, ställer upp normer, sitter inne med sanningen, och bevarar rätten att tala eller hemligstämpla.”⁴⁵ De relationer som inte har för avsikt att följa detta äktenskapliga ideal, det vill säga de ofruktsamma förbindelserna, marginaliseras. Som Foucault uttrycker: ”Vad övrigt är, får hålla sig i skymundan.” Men:

”om det ofruktsamma sticker upp och visar sig för mycket, klassas det som onormalt; det får ställning som sådant och bestraffas. Det som inte är inpassat i fortplantningen eller helgat av den, har ingen hemortsrätt längre. Ingen stämman heller. På samma gång förjagat, förnekad och tystad. Det är inte bara så att det inte existerar, utan det får inte existera och man skall nog se till att få bort det så snart det dyker upp.”⁴⁶

På så sätt förändrades den allmänna synen på sexualitet, vilket även ledde till att språket om sex och sexualitet kom att förändras – och, enligt Foucault, även tabubeläggas:

”Förtrycket fungerade som en befällning om tystnad, ett hävdande av icke-existens, och därmed också som ett fastställande: om allt detta finns ingenting att säga, ingenting att förstå, ingenting att veta.”⁴⁷

Men vad *är* egentligen sexualitet? Enligt Foucault kan sexualitet inte förstås som ett naturligt skapat faktum eller som en medfödd, inneboende egenskap hos människan, utan snarare att sexualitet är en socialt skapad kunskapskategori, vilket innebär att faktorer som erfarenhet, historia och kultur utgör sexualitetens grund, snarare än biologiska faktorer. Detta innebär dock inte att Foucault bortskriver att biologin kan utges ha en rent reproduktiv funktion, men när det kommer till själva utformandet av sexualitet, så är det enligt Foucault av stor vikt att

⁴² *ibid.*, s.5

⁴³ Foucault, 2002 [1976], s.33ff

⁴⁴ *ibid.*

⁴⁵ Foucault, 2002 [1976], s.33ff

⁴⁶ *ibid.*

⁴⁷ *ibid.*

man fokuserar på det inflytande som institutioner och diskurser utövar.⁴⁸ Enligt Spargo kan denna syn på socialt skapad sexualitet vara svår att greppa eftersom att sexualitet, precis som kön, *simply seems to be there*. Det kan ju verka så naturligt, resonerar Spargo vidare; *vem vi vill ha, vad vi vill ha, hur vi vill ha det*. ”But having so much invested in believing sexuality to be natural doesn’t mean that it is.”⁴⁹ Man måste med andra ord skilja på mänsklig reproduktion och sexualitet, eftersom att sexualitet är en kulturell produkt som inte kan ses som en enkel förlängning av en biologisk process.⁵⁰

Enligt Foucault ska vi således fokusera på hur olika diskurser ligger bakom skapandet av sexualitet; dess godkända, det vill säga lagstadgade, praktiker samt gränser. Foucault hävdar inte att han vill nå ”sanningen” bakom den mänskliga sexualiteten, utan att han med hjälp av historiska tillbakablickar är intresserad av att undersöka hur sexualitet ”produceras” samt vilken funktion sexualiteten spelar i samhället.⁵¹ Människan föds med andra ord inte som ett autonomt subjekt (jag tänker, därför finns jag) med en tillhörande, medfödd identitet som existerar oberoende av språk. Jaget ses istället som en socialt konstruerad fiktion; *as a product of language and of specific discourses linked to divisions of knowledge*.⁵²

Talet om sexualiteten har således förändrats och, i sviterna från 1800-talet, tystats ner. Men, skriver Foucault, det är inte blott och bart ett nedtystande.

”Det är snarare nya regler för talet. Man säger inte mindre om sexualiteten, tvärtom. Men man säger det på annat sätt; det är andra människor som säger det, från andra utgångspunkter och i andra avsikter. Själva tigandet, sakerna man avstår från att säga eller förbjuder att de nämns, diskretionen man kräver mellan vissa samtalspartners, är egentligen inte talets slutgräns, andra sidan om en tydlig skiljelinje, utan snarare beståndsdelar som fungerar vid sidan av de sagda sakerna, tillsammans med dem och i förhållande till dem i en övergripande strategi. Man bör inte göra en enkel tudelning i vad som får och vad som inte får sägas. Hellre bör man försöka definiera de olika sätten att inte tala, hur de som får och de som inte får tala fördelar sig, vilken typ av tal som är tillåten eller vilket slags diskretion som krävs av bådadera. Det finns inte en tystnad utan flera tystnader, och de är en väsentlig del av de strategier som ligger under allt tal och genomtränger det.”⁵³

⁴⁸ Spargo, 1999, s.13

⁴⁹ *ibid.*, s.12

⁵⁰ *ibid.*, s.45

⁵¹ Spargo, 1999, s.13ff

⁵² *ibid.*, s.50

5.1.2: Queer teori

Själva begreppet queerteori ifrågasätts inte sällan utav queerteoretikerna själva. Detta beror till stor del på att den så kallade teorin i själva verket snarare utgörs av ett visst perspektiv eller viss position utifrån vilken det är möjligt att ”studera, granska och kritisera heterosexualitetens normativa status samt olika slags relationer mellan kön, genus och sexuellt begär”.⁵⁴ Foucault beskrivs inte uttryckligen som en queerteoretiker, men hans studier av makt, identitet och sexualitet anses ”utgöra en viktig förutsättning för det queerteoretiska perspektivet”.⁵⁵ Foucault dog i sviterna av aids 1984, och fick således aldrig uppleva den aktivism som ägde rum i New York under 1990-talet som ledde till att ordet ”queer” återerövrades av en icke-heteronormativ, nybildad gruppering; *Queer Nation*. Genom sitt namn, sin politiska aktivism och sin retorik återtog Queer Nation beteckningen ”queer” från dem som tidigare hade använt ordet i negativ bemärkelse i samband med homofobi och fördomar. Det var således där och då som den kända parollen ”we’re here, we’re queer, get used to it” bildades.⁵⁶

Queeteorin fokuserade ursprungligen på (motsats-)förhållandet mellan heterosexualitet och homosexualitet. Dock började man uppleva att benämningen för homosexuella män och kvinnor, *gays and lesbians*, började bli alltför snäv i sin definition. De homosexuella ansåg sig inte vara en homogen grupp med gemensamma mål och värderingar. Vad gäller just gay och lesbisk identitet, så kännetecknades de tidigare utifrån en så kallad ”object choice” – det vill säga att din (sexuella) identitet bestämdes utifrån vem du hade sex med. Många som ställde sig kritiska till denna klassifiering menade dock att objektet (vem man hade sex med) inte uteslutande utgjorde den kritiska faktorn hos allas uppfattning om sin sexualitet. ”This model effectively made bisexuals seem to have a less secure or developed identity, and excluded groups that defined their sexuality through activities and pleasures rather than gender preferences, such as sadomasochists.”⁵⁷ Detta fokus på objekt snarare än på subjekt, blev även tydligt då det under aids-vågen blev aktuellt med safe-sex undervisning, vilket ledde till en förnyad betoning på praktik snarare än på identitet, vad gällde sex och sexualitet. ”What you did rather than what you were was the crucial issue.”⁵⁸

⁵³ Foucault, 2002 [1976], s.51ff

⁵⁴ Berg/Wickman, 2010, s.12

⁵⁵ *ibid.*, s.24ff

⁵⁶ Spargo, 1999, s.36

⁵⁷ *ibid.*, s.33

Queerteorin utvecklades sedermera till att innefatta betydligt fler än de sexuella identiteter som ursprungligen klassats som hetero och homo. Idag kan man visa på det stora perspektiv inom vilket queer tar sin utgångspunkt i motsättningen mellan det heterosexuella och allt det icke-heterosexuella, för att på så sätt kritiskt kunna granska de normer och processer av normalitet och normalisering som upprätthåller det nuvarande sexuella systemet.⁵⁹ För att tydligare kunna sätta sig in i, och förstå, den mångbottnade meningen hos det queera, måste man även se till uppbyggnaden av, och strukturen hos, det heterosexuella. För att kunna se till det som görs onormalt, måste man granska det som görs normalt. Vad är heterosexualitet, och varför ses det som den naturliga, normala sexualiteten? Varför styrs västvärlden av det som queerteoretiker kallar för ”heteronormativitet”? Enligt Spargo kan analysen av heterosexuell historia ses som en politisk nödvändighet: what is the use, what are the dangers, of accepting that there is no such thing as a natural, unified homosexual identity if the presumption of a natural heterosexuality is unchallenged?⁶⁰

5.2: Judith Butler

Judith Butler, född 1956, är en amerikansk professor, queerteoretiker och feminist som har uppmärksammats stort i samband med lanseringen av *Genustrubbel* år 1990. Jag kommer här att inleda med en kortare presentation av den heterosexuella matrisen, vilken formar det resonemang som Butler fortsättningsvis för. Utifrån denna matris, kommer jag sedan att vidareutveckla Butlers diskussion kring kön, genus, sexualitet och identitet.

5.2.1: Den heterosexuella matrisen

Butler är känd för sin identifiering och konstruktion av den *heterosexuella matrisen*: en kulturellt skapad förståelse av kroppar, kön och sexualitet som verkar för att så kallade könsegenskaper eller könsroller ska uppfattas som normala och av naturen givna. Berg och Wickman (2010) beskriver hur Butler genom denna matris utvecklar Foucaults diskursbegrepp, vilket inbegriper en pendelrörelse mellan underkastelse och frihet: ”För att vi ska kunna handla i frihet krävs det att vi underkastar oss diskursens regler.”⁶¹ Det är denna reglering som, ”genom att ställa krav på stabila relationer mellan kön, genus och sexuellt begär, utgör förutsättningen för att mänskliga kroppar och handlingar ska framstå som

⁵⁸ *ibid.*, s.35

⁵⁹ *ibid.*, s.44

⁶⁰ Spargo, 1999, s.45

⁶¹ Berg/Wickman, 2010, s.43

begripliga och igenkännbara och ha en möjlighet att nå (socialt) erkännande”.⁶² Trots att begreppet vunnit stor genomslagkraft och popularitet inom Butler-aktuella kretsar, får man söka sig till marginalens noteringar för att finna författarens egna beskrivning av hur hon förhåller sig till begreppet:

”Jag använder genomgående termen *heterosexuell matris* i texten för att beteckna det raster av kulturell begriplighet varmed kroppar, genus och begär naturaliseras. Jag stöder mig på Monique Wittigs begrepp ’det heterosexuella kontraktet’ och i lägre grad på Adrienne Richs begrepp ’tvingande heterosexualitet’ för att karakterisera en hegemonisk diskursiv/epistemologisk genusmodell som utgår från att kroppars koherens och begriplighet med nödvändighet förutsätter ett stabilt kön som uttrycks genom ett stabilt genus (med maskulinitet som uttryck för man och femininitet som uttryck för kvinna) som definieras oppositionellt och hierarkiskt genom heterosexualitetens tvingande praxis”

⁶³

Butler uttrycker därmed att man, genom att kritiskt granska denna tvingande praxis, tydligare kan fokusera även på de kroppar, kön och sexualiteter som genom en diskursiv uteslutningsprocess osynliggörs och omöjliggörs på grund av den hegemoniska definition av just kön och sexualitet som matrisen innebär. Butler flaggar fortsatt för att man bör se både könskategorierna och ”heterosexualitetens naturaliserade institution” som ”konstruktioner, socialt instiftade och socialt reglerade fantasier eller ’fetischer’”⁶⁴ De är, med andra ord, inte *naturliga* kategorier och det kan, enligt Butler, endast ses som en politisk handling att hänvisa till just det ”naturliga” i dessa sammanhang.⁶⁵

5.2.2: Kön, genus, sexualitet, identitet

Enligt Butler är det ett misstag att tro att diskussionen kring ”identitet” på något sätt borde föregå en diskussion om ”genusidentitet”.⁶⁶ Istället bör man ständigt ifrågasätta den kultur som utger sig för att vara en dominerande faktor vad gäller individernas möjlighet till identitetsskapande. Inom sociologiska, såväl som filosofiska, diskussioner är det även viktigt att problematisera det sociala sammanhang som individen befinner sig i, eftersom att man på så sätt kan urskilja de strukturer som definierar individens självmedvetande och existens i en språkligt uppbyggd kontext.⁶⁷

⁶² *ibid.*

⁶³ Butler, 2007 [1990], s.54, not 6

⁶⁴ *ibid.*, s.202

⁶⁵ *ibid.*

⁶⁶ *ibid.*, s.67

⁶⁷ *ibid.*, s.68

Fortsatt talar Butler om att diskussionen kring genus ofta kretsar kring olika försök att göra genus begripligt och lätthanterligt. Detta kommer till uttryck då man inom just den heterosexuella matrisen försöker skapa en logisk koppling, en så kallad "begriplighetsfär", mellan kön/genus/begär och sexuellt beteende, vilket i sin tur leder till förutsättningen att "vissa identiteter inte kan finnas" – särskilt inte om begärets handlingar inte följer, eller påverkas av, den politiskt etablerade regleringen av vare sig kön eller genus.⁶⁸ I detta sammanhang, beskrivs den "politiska regleringen" som etablerad genom de "kulturella lagar som fastställer och reglerar sexualitetens form och innebörd".⁶⁹ "Eftersom att vissa 'genusidentiteter' inte överensstämmer med rådande normer för kulturell begriplighet, framstår de från det perspektivet som blott och bart utvecklingsfel eller logiska omöjligheter".⁷⁰

Således är det, enligt Butler, viktigt att man ser till den rådande struktur som utgör ramarna för individens handlande, för att på så sätt försöka bli medveten om vad det är för slags maktsystem som skapar könets identitetsbegrepp. I förlängningen anser Butler att det är först när den "tvingande heterosexualiteten" bryts ner och ifrågasätts, som den befriade individen kan känna sig verkligt mänsklig, istället för att enbart känna sig som antingen ett kvinnligt eller manligt kön.⁷¹ Dock bör inte diskussionen om genus endast kretsa kring att karaktärisera individer, utan den ska även uppfattas som ett begreppssystem, vilket utövar påverkan på samhället i stort. På så sätt kan vi även tala om en "institutionaliserad heterosexualitet", vilken präglar strukturen i den dominerande kontexten.⁷² I samband med detta, är det viktigt att reflektera över språkets betydelse eftersom att språket representerar verkligheten. Språk har makt att underordna och utesluta, vilket innebär att "den språkliga fiktionen kön" ofta anses vara en produkt skapad av ett heterosexuellt system med mening att "begränsa identitetsskapandet" till att endast bygga på heterosexuellt begär.⁷³

Vidare anser Butler att diskussionen gällande innebörden av begreppet *konstruktion*, ofta hamnar mellan determinism och den fria viljan där kroppen utgör en central kärna. Diskussionen synliggör således två läger som ser olika på kroppen, och därmed könet: den ena diskussionen kretsar kring att kroppen (könet) utgör ett passivt kärl som inristas av

⁶⁸ *ibid.*, s.68ff

⁶⁹ *ibid.*

⁷⁰ Butler, 2007 [1990], s.69

⁷¹ *ibid.*, s.71

⁷² *ibid.*, s.79

kulturella innebörder, den andra diskussionen ser kroppen (könet) som en aktör med en vilja att utforma en egen kulturell betydelse.⁷⁴

6.0 Presentation av material

Mitt empiriska material utgörs av tre filmer som på ett samtida populärkulturellt sätt skildrar sex och sexualitet, sexuell orientering och identitet. Med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar, är just dessa filmer valda då de i tur och ordning säger sig behandla: neutral och skolundervisningsanpassad sexualkunskap; *Sex på kartan* (2011), samhällsbaserad och dramatiserad sexualkunskap; *Kärlekens språk* (2004) samt vetenskaplig och massmedialt uppmärksammas sexualkunskap; *Kinsey* (2004). Jag har medvetet valt dessa filmer eftersom att de är välkända och förhållandevis nyproducerade, och eftersom att de ingår i det språk som omger hur vi pratar om, och resonerar kring, sex idag. Filmerna har med andra ord det gemensamt att de på sina respektive sätt bidrar till att representera den normativitet som vi är vana omger språket kring sexualitet. Filmerna utgör således tydliga exempel på hur samhället pratar om sex idag och genom min senare analys av dessa filmer, kan jag tydligare undersöka och förstå hur asexualitet positioneras i relation till den normbärande diskussion som filmerna presenterar.

I samband med denna analys, fokuserar jag således på hur filmernas innehåll bemöter, eller inte bemöter, frågan om asexualitet. Frågor jag ställer till filmerna, är: vilken sexualitet framställs? Hur framställs sexualitet? Vem talar i filmerna? Vilken målgrupp har filmerna? Adresserar filmerna frågan om att inte ha sex, och på vilket sätt framställs i så fall den diskussionen? Med hjälp av dessa frågor kan jag på ett tydligare sätt förhålla mig normkritisk till filmernas innehåll.

6.1: Sex på kartan (2011)

Sex på kartan är en svenskproducerad, animerad film från 2011 som skapades genom ett samarbete mellan Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) och Utbildningsradion (UR) och som finansierades av Allmänna Arvsfonden (AA). Enligt RFSU är det en ”film som talar klarspråk och bygger på ungdomars egna frågor”.⁷⁵ Projektledaren Annamaria Dahlöf berättar att bakgrunden till filmens uppkomst berodde på att lärare började höra av sig både till UR

⁷³ ibid.

⁷⁴ ibid., s.58

⁷⁵ rfsu.se

och RFSU eftersom att de tyckte att det saknades bra material i skolan för undervisningen i sex och samlevnad. ”Många använde en tecknad film som de hade haft sedan 1986, och då förstod vi att nu är det dags att göra något nytt tecknat”, berättar Dahlöf på UR:s hemsida.⁷⁶ ”Jag hoppas att den här filmen ska komma att användas dels i undervisningen, men att den också leder till samtal i klasserna, att det blir diskussioner om ’vad är sex egentligen?’” Dahlöf tycker att det är viktigt att poängtera att sexualkunskap faktiskt är ett kunskapsämne. ”Det finns få ämnen i skolan idag som man bara kan gå in och undervisa i, förutom sex och samlevnad. Ta franska som exempel: inte skulle du gå in och undervisa i åttan i franska för att du har varit i Paris”.⁷⁷

I filmens inledning får vi tittare möta Kim, en person vars framtoning skulle beskrivas som pojkflickig. Hon bär inga uttalat feminina kläder, utan hon har på sig stora byxor och skjorta, och så åker hon skateboard. Kim sitter och ritnar nakna tjejer i sin mattebok när läraren avbryter hennes tankar. ”Hur går det här då, Kim?” frågar läraren. Kim svarar trotsigt: ”oftare än för dig i alla fall”. Klockan ringer ut och Kim tar sin skateboard och åker iväg. Utanför skolans bibliotek möter hon upp med en annan tjej som heter Hanna. De ska båda gå på en extrainsatt lektion som kallas för ”frivillig matte”. Rent utseendemässigt ser Hanna och Kim väldigt olika ut. Hanna använder läppstift, har långt hår, feminina kläder och en kurvig kropp med stora bröst. Som tittare förstår vi tidigt att Kim är intresserad av Hanna. Inne i biblioteket sitter ytterligare två elever: Abdu och William. De har ett band ihop och komponerar för tillfället låttexter i väntan på läraren. En sista elev – Melody – ansluter till sällskapet, och även hon är med i bandet. Det är dessa fem högstadieungdomar som vi nu ska få följa. Abdu verkar besvrad över Melodys närvaro och han vill inte att William visar Melody den kärleksinspirerade låttext som de håller på att arbeta med. Melody tar i smyg fram en papperslapp ur sin skolväska. Pappret innehåller en ”att-göra”-lista: göra matteläxan, köpa fotbollsskor, ringa om sommarjobbet, göra DET. Melody har kryssat för de första tre sakerna på listan, men verkar tveka över om hon även ska kryssa för listans sista ”att göra”-aktivitet. Hon tittar på Abdu som sitter på andra sidan bordet, och som tittare kan vi höra hur hon tänker: ”han har säkert skrutit. Om han bara hade varit längre än jag...” Abdu å andra sidan tänker tillbaka två veckor i tiden. Det är så länge sedan som Melody senast var i bandets replokal. ”Jag måste ha gjort något fel”, hör vi Abdu tänka. I en flashback får vi se hur en andfådd och stressad Melody anländer till replokalen efter en fotbollsmatch. William har inte

⁷⁶ ur.se

⁷⁷ ibid.

haft tid att vänta på Melody, så hon och Abdu är ensamma i lokalen, och vi märker att Abdu känner sig lite nervös. Vi får reda på att Abdu har velat kyssa Melody sedan en lång tid tillbaka. När de nu har blivit ensamma i lokalen, är Abdus väntan äntligen över. Han och Melody börjar kyssa varandra, och de bestämmer sig även för att ha sex för första gången i sina liv. De klär av sig nakna och Abdu ger inledningsvis Melody oralsex. Det blir en nervös och fumlig ”första gång” med trevande beröringar och ”vanligt” kondomstrul.

Kim är väldigt duktig på att rita och hennes alster har en förmåga att få egna liv. Plötsligt flyger en ritad fjäril ut ur Kims block, så att alla kan se den. Fjärilen liknar ett kvinnligt könsorgan med vingar. Det är med andra ord en fittfjäril. Är det din, frågar Melody och fnissar lite. Plötsligt dyker en, för eleverna okänd, lärare upp ur ett mystiskt rökmoln. Han presenterar sig som Jao och förklarar att han ska hålla i dagens lektion då den ordinarie läraren inte kan komma på grund av en krånglande bil. ”Matematik är inte mitt ämne”, erkänner Jao, ”men fjärilar kan jag hjälpa er med” och syftar till fittfjärilen som fladdrar runt i rummet. Eleverna beslutar således att de hellre har sexualkunskap än matte. ”Det är ju mycket viktigare, plus att det är ett ämne som jag är riktigt bra på”, säger William självsäkert. Jao efterlyser en motsvarighet till fittfjärilen, varpå även en kukfjäril fladdrar ut ur Kims block. Dessa två ritade könsorgan använder sedan Jao för att visa på, och tala om, könsorganens olika utseenden och funktioner. Jao talar bland annat om orgasmer, menscykeln och om det som han vill referera till som slidkransen, istället för att påstå att det skulle röra sig om en så kallad mödomshinna. Melody frågar varför det gör ont de första gångerna man har sex, varpå Jao svarar att ”är man upphetsad och våt, så är risken liten att det ska göra ont. Men om det gör ont, får man göra något annat som känns skönt”.

I en tillbakablick får vi följa med Kim hem. Hennes mamma står och lagar mat samtidigt som Kim ska öppna ett paket som hon har fått från sin mormor. ”Det är säkert en klänning”, säger mamman, som om att hon vill förvarna sin dotter. Kim öppnar paketet och mycket riktigt; där ligger en rosa, stygg och folkilsken klänning. Kim blir alldeles rädd och arg. ”Aj, den bits!” ropar hon, och hon och mamman hjälps åt att packa ner den aggressiva klänningen igen. ”Mormor vill göra om mig”, säger Kim upprört. ”Äsch, bry dig inte om henne”, säger Kims mamma. ”Hon tror bara att du slutar gilla tjejer om du har klänning. Du vet, sånt var inte accepterat när hon var ung”, fortsätter hon och stryker Kim över håret. I samma scen berättar Kim för mamman att hon är kär i Hanna. Mamman föreslår att Kim frågar Hanna om de ska hjälpas åt med läxorna en kväll efter skolan. ”Så kan jag göra piroger”, säger mamman snällt och uppmuntrande.

Jao fortsätter lektionen med att skapa den karta som filmens titel anspelar på. Jao kallar den för sexkartan och den ska fyllas med allt möjligt man kan göra när man har sex. Eleverna får associera fritt kring ämnet och således fylla den med allt de kan komma på. Jao säger: ”allt som kan göra en kåt ska finnas på kartan, vilket även inkluderar fantasier”. Melody frågar: ”men olika personer blir ju upphetsade av olika saker. Det finns ju homosexuella också”. Jao svarar: ”homo- hetero- och bisexualitet är inte en sexuell handling – det beskriver bara vem man gör det med. De allra flesta sexuella handlingar är desamma oavsett vilket kön partnern har”. Abdu lägger till: ”men trans, då? Ska trans vara med”? Jao fortsätter att förklara: ”nej, därför att vara transperson handlar mer om vem man känner sig som. Till exempel att man har en killkropp, men känner sig som en tjej”. Eleverna kommer fram till att kartan blir oändlig, eftersom att det är olika från person till person vad man anser är sex. Vissa besöker bara några platser på kartan, berättar Jao, medan andra gör massiva upptäcktsresor. ”Men när det kommer till sex så ska man ha en ‘bra-känsla’ i kroppen oavsett vad man gör”, förklarar Jao. Lektionen tar slut och Jao försvinner i samma mystiska rökmoln som han anlände. Vi ser hur Melody springer efter Abdu för att prata. Och det är Hanna som tar initiativet till en gemensam pluggkväll, innan en glad och överraskad Kim ens har hunnit fråga.

6.2: Kärlekens språk (2004)

I *Kärleken språk* får vi möta ett kompisgäng på gymnasiet. Gänget består av tre, till synes, heterosexuella par, samt ett homosexuellt par; Sabine och Julia. Vännerna brukar samlas för att gemensamt titta på just ”Kärlekens språk” – ett oerhört populärt tv-program som kretsar kring diskussioner om sex och samlevnad. I filmens inledning får vi se hur folk runt omkring i stugorna poppar popkorn och gör sig redo att bänka sig i tv-sofforna. När vi sedan får se att tv-hallåan som flaggar för programmet är ingen mindre än Arne Weise, är det inte långt till julaftonsassociationerna. Värddinna för programmet är den omåttligt populära Stella Måne (Regina Lund). Stella är känd för sin rättframma stil och hon tvekar inte inför att tala högt om känsliga och pinsamma ämnen. Hon är artistiskt sminkad, har långa, blonda dreadlocks och bär kreativa scenkläder. Alla i kompisgänget, utom Sabine, tycker att Stella är ”oemotståndlig”. Programmet, som visas live, ska strax till att börja. Vi får se hur personalen i studion gör sig redo, och hur publiken strömmar till. Producenten Lars (Jan Mybrand), som är rullstolsbunden, sitter inne i kontrollrummet. Han börjar känna sig jäktad över att Stella ännu inte har kommit ut ur sin loge, trots att det bara är några minuter kvar till sändning. Inne i Stellas loge ser vi anledningen till varför hon dröjer; hon har sex med sin pojkvän. När

studiofolket till slut nästan känner sig manade att sparka in dörren för att få kontakt med Stella, hör vi hur hon exalterat ropar: Jag kommer!

Stella väljer ut ett par i publiken som hon tar med sig upp på scen. Det visar sig att paret, som heter My och David, är kompisar till gänget som sitter hemma i soffan. Stella frågar hur det känns att stå på scenen, varvid My svarar: naket. Då svingar Stella med sin magiska mikrofon och plötsligt står de verkligen helt nakna framför oss. På två tv-skärmar i studion, presenteras sexologerna Maj-Briht Bergström-Walan och Katerina Janouch. Under tiden som vi får se My och David ligga nakna i en säng och ha sex (alltså inte i studion) talar Bergström-Walan: "Sex är en källa till energi och lycka. Sex är inte bara samlag utan det är också den sexualitet man har med sig själv. Sex är först och främst njutning, det är varmt och härligt, och det kan göra oss både friskare och gladare." Janouch fortsätter: "Sex är ju en drift som vi alla föds med. I grunden handlar det om att vi ska fortplanta oss, men sex är också ett sätt att njuta och ha kul på. Bra sex bygger på kommunikation, och bara genom att prata med sin partner kan man få det sex man vill ha." Hörde ni det, frågar Stella publiken. "Din egen njutning och din egen orgasm, är ditt eget ansvar!" ropar hon. Uppe i kontrollrummet kan vi se hur Lars reflekterar över Stellas ord. På ett långsamt, lent sätt, hör vi hur hon tycks upprepa: "din egen njutning och din egen orgasm, är ditt eget ansvar" och som tittare förstår vi att Stella även påverkar sin kollega.

Utanför programmet får vi möta Julias morfar (Bert-Åke Varg). Hans fru dog för några år sedan och nu har han "börjat se sig om efter en ny kvinna". Vi får veta att han känner sig lite "ringrostig", men att han inte tänker låta det hindra honom. På ett dansställe träffar han på Emilia (Kim Anderzon). Han frågar om de ska dansa, och hon svarar honom: "Jag tycker vi går direkt hem till dig istället." I nästa scen sitter de påklädda på en säng. Vi förstår att det inte har blivit något sex. Emilia försöker trösta Morfar, men han svarar bara: "Felet är att jag är för gammal." "Det har inget med ålder att göra. Det är din inställning det handlar om. Problemet är att du tycker att det är ett problem", säger Emilia och reser sig för att gå. "Vi rings, va?", undrar Morfar. "Jag tror inte det", svarar Emilia.

En kväll bråkar Stella och hennes pojkvän. De hinner aldrig reda ut sina oegentligheter innan han måste fara iväg på ett modelljobb i Milano. Stella tar sig till en nattklubb som framstår som sexuellt alternativ. Vi får se transvestiter, samkönade par som kysser varandra, gothare, och folk klädda i skinnvästar och kedjor. Sabine har tagit sig till samma klubb, och vi förstår att hon är ny på stället, för alla tycks uppmärksamma henne; även Stella. Stella raggas således upp Sabine på dansgolvet, och hon följer med Stella hem till hennes, för närvarande, pojkvänsfria lägenhet. Filmeffekter visar hur det tycks åska och blixtra i Stellas lägenhet

efterhand som Sabine går igenom den. Det byggs således upp en elektrisk spänning, och som tittare förstår vi att snart ska även Sabine bli omvänd, och således infinna sig i den skara av människor som avgudar Stella och som finner henne "oemotståndlig". De har sex i bastun, och Sabine stannar över natten.

I nästa program är Julia och hennes morfar med i publiken. Stella berättar att de ikväll ska ta upp ett ämne som kanske inte är så vanligt; nämligen äldre människors sexualitet. Bergström-Walan tar återigen till orda: "många människor har svårt att tänka sig äldre i en sexuell situation. Det är en allmän uppfattning att äldre människor, i synnerhet kvinnor som har förlorat sin menstruation, inte har någon sexuell lust; att sexuallivet helt har försvunnit. Sexet är dock likadant som när man är yngre, men om man har fysiska besvär så får man finna en ställning som är behaglig." Ja, impotens är ett känsligt problem, säger Stella. "Det kan drabba både ung och gammal. Men ni ska veta, kära vänner, att det finns en lösning på alla problem. Det gäller bara att hitta rätt lösning för just dig, eller dig, eller dig." Nästa dag berättar Sabine för Julia att hon har varit otrogen, dock inte med vem, och att hon inte vill vara ihop med Julia mer. Deras relation tar således slut.

Ett av paren, Annika och Habib, har varit tillsammans i tre månader. De ligger och hånglar med varandra i en soffa när Habib säger: "vänta, jag har en överraskning till dig". Han ber Annika att sluta ögonen och öppna munnen, varvid han stoppar in en bit bröd i Annikas mun. "Vad är det för nåt", undrar Annika. "Det är baklava, en arabisk dessert", svarar Habib. "Det är väl inga nötter i", undrar Annika – men det är det såklart. De får snabbt åka till akuten. Lite senare, när Annika mår bättre, lägger de sig nakna i hennes sjuksäng och tar vid där de slutade.

Stella: Vi har ett nytt inslag i programmet som heter "Safe" och som handlar om preventivmedel. På studios tv-skärm får vi se en kort informationsfilm om p-piller och kondomer. Vi får sedan se David ligga naken i en säng. Han har stånd och visar hur man trär på en kondom. Janouch börjar berätta: "Ett bra att lära sig vad man tycker är skönt, är att onanera. Man kan prova sig fram med olika hjälpmedel. Så småningom hittar man sin egen favorit." Bergström-Walan fortsätter med att berätta om vad som sker i kroppen när man blir sexuellt upphetsad. Under tiden får vi se David i en autentisk onaniscen, utan kondom, där han runkar sig till orgasm. Vi får sedan se en annan tjej, som inte medverkar i programmet i övrigt, onanera. Vi får se hennes rakade underliv i närbild efterhand som Bergström-Walan talar om dess olika beståndsdelar. Tjejen får sedermera sällskap av en kille. Vi får en detaljerad överblick av paret, bland annat när killen ger tjejen oralsex, samt när han för in sin penis i hennes slida.

Bergström-Walan ses sedan i ett annat sammanhang, nämligen som Morfars läkare. ”Jag skriver ut ett recept till dig, men kom ihåg att du måste ha sexuell lust för att medlet ska verka”, säger hon, och vi förstår att receptet är för potenshöjande medel. ”Tack, det är inga problem”, svarar Morfar. Morfar ses sedan handla nya kläder, gå på gym, och till frisören. Han går sedan tillbaka till dansstället för att träffa Emilia. ”Vill du”, frågar han. ”Nej tack, jag tror jag står över denna dans”, svarar Emilia. ”Det var inte det jag tänkte på”, säger Morfar då, varvid Emilia ler. De tar en taxi och åker iväg.

Nina och Peter är det, till synes, perfekta paret, men på senare tid har Peters tankar börjat vandra. Han börjar fantisera och drömma om att ha sex med killar. En kväll när de ska på fest hos Julia, stannar Peter hemma. Han chattar med en kille och de bestämmer träff på ett café, men när Peter väl kommer dit så visar det sig att det jobbar en kille där, Viktor, som Peter träffat som hastigast någon gång förut. Viktor ber Peter att vänta på honom tills att han har slutat. ”Du kommer inte att ångra dig”, viskar han till Peter. Viktor är dock mer erfaren än Peter, så när de träffas efter jobbet, och Viktor försöker erbjuda Peter oralsex, så slutar det med att Peter går därifrån. På Julias fest blir Annika väldigt full och stöter tydligt på David, dock utan att få något gensvar. Varken Habib eller My är där. Senare får vi se att David har tagit av sig alla kläder och ligger utslocknad i en säng i huset. Annika kommer in i rummet och frågar David om hon får sova där. Utan att få något svar från den sovande David, klär även Annika av sig naken och kryper ner i sängen. Hon börjar smeka David, som vaknar, och de har sex. I nästa scen får vi se hur David berättar för My att han har varit otrogen, och dessutom att han har fått klamydia vid tillfället. Även Nina är otrogen mot sin pojkvän, Peter, på festen. Morgonen efter berättar hon det för Peter, som inte tycks särskilt upprörd. ”Det är lika bra att vi lägger ner”, säger han obehindrat, utan att berätta för Nina om sina egna aktiviteter natten innan, och Nina tycks lättad hålla med.

I programmet talar Stella om homosexualitet: ”att vara ung & homosexuell kan ibland upplevas som svårt och komplicerat. Man upptäcker att man skiljer sig från mängden. Man kan känna sig osäker på sin sexualitet och sin identitet överhuvudtaget.” Tv-skärmen visar en tjej och en kille som berättar om sin homosexualitet. ”I högstadiet läste jag en biologibok som sa att homosexualitet var en fas som gick över, och just då önskade jag inget hellre”, berättar killen. ”Men idag är jag glad att det inte gjorde det, gick över alltså.” Både killen och tjejen berättar sedan hur homosexuellt sex kan te sig. Bergström-Walan tar till orda: Jag brukar framhålla att sexualiteten inte är statisk, utan flexibel. Man kan alltså växla från heterosexuell till homosexuell eller bisexuell, och tvärtom.” Sabine medverkar som gäst i programmet för att berätta att hon har varit otrogen mot sin före detta flickvän Julia, men att hon nu ångrar sig

jättemycket. Sabine och Stella låtsas som att de aldrig träffat varandra förr. Nästa dag får vi se Sabine söka upp Julia på hennes jobb, och hon verkar glad över besöket.

Stella får reda på att hon är gravid. Hon tycks bli väldigt glad och berättar det för sin pojkvän, som är på väg hemifrån för ytterligare ett modelljobb. Hans reaktion är inte vad Stella hade väntat sig. ”Jag ringer sen”, svarar han bara lågmält innan han lämnar henne ensam kvar i lägenheten. Lite senare gråter Stella således i sin loge efter sändning. Lars knackar på dörren och säger att detta inte är en bra plats att vara ledsen på. De åker hem till honom där de äter hemlagad mat och pratar om programmet. Plötsligt hoppar Lars närmare Stella i soffan. ”Jag vill slicka dig”, säger han. Stella ler ett snällt leende, och sedan får vi se Stella och Lars ha sex i hans säng. I slutscenen får vi så se flera av filmens karaktärer ha sex. My och David, samt Annika och Habib, har sex, så deras otrohet tycks inte ha påverkat deras respektive relationer. Peter och Viktor har så att säga funnit varandra, Julia och Sabine har makeup-sex, och Morfar och Emilia får till det på köksgolvet, diskret skymda bakom diskbänken.

6.3: Kinsey – let's talk about sex (2004)

Filmen börjar med att vi får se hur Kinsey (Liam Neeson) undervisar några forskarkollegor i hur man ställer känsliga frågor om sex som en intervjuare. Vi får även i tillbakablickar till Kinseys barndom se hur Kinseys pappa predikade som präst om omoralen som ständigt finns runt omkring oss. När Kinsey var liten var han ofta väldigt sjuk, men började må bättre då han vistades utomhus. Det var på så sätt som han blev intresserad av biologi: läran om livet. Hans pappa tyckte dock att det fanns tillräckligt med forskare i världen, och att hans son därför hellre skulle utbilda sig till ingenjör. Kinsey trotsade dock sin pappa och valde att studera biologi. Han började först studera gallstekeln och vi får se hur han engagerat undervisar om denna insekt. ”Ingen stekel är den andra lik. Det innebär en stor variation”, säger Kinsey. ”Bara variationer är verkliga, och för att se dem, behöver man bara öppna ögonen.”

I vuxen ålder träffar Kinsey den vuxna forskarstudenten Clara McMillen (Laura Linney) och de bestämmer sig för att gifta sig. Både Kinsey och Mac (som Clara kallas) är oskulder. Deras första gång är således precis lika fumlig som Abdus och Melodys. De är nervösa och vet inte riktigt hur de ska bete sig. Det slutar med att Mac säger ”sluta” och puttar bort Kinsey. ”Det gör för ont”, säger hon. Problemen i sexlivet fortsätter, vilket leder till att de till slut beslutar sig för att rådfråga en expert (de är ju trots allt vetenskapsmän). Experten förklarar att Mac har en ovanligt tjock mödomshinna. Han frågar sedan Kinsey hur stor penis

han har när den är i erigerat tillstånd. Kinsey ser besvärad ut. Experten tar fram en måttstock, pekar på en viss längd och frågar: här? Kinsey svarar inte direkt, så experten mättar upp en större längd och upprepar frågan: här? Kinsey svarar fortfarande inte, varvid Mac lutar sig fram och visar att Kinseys penisstorlek går utanför den måttstock som experten har tillgång till. "I'm surprised you didn't pass out" säger experten då till Mac. Detta besök leder dock i slutändan till att både Kinsey och Mac bättre förstår hur man får ett fungerande sexliv. Vi får se hur elever vänder sig till professor Kinsey för sexuella råd eftersom att han är en populär lärare i biologi. Ett ungt gift par har problem med att kvinnan inte känner sig sexuellt upphetsad. Kinsey frågar om de har provat oralsex för att på så sätt öka stimulansen. Mannen säger att han har hört att kvinnan kan förlora sin fertilitet då. De tror inte på Kinsey som försöker övertyga dem om att så inte är fallet. "Hur vet du det?", frågar de. "Hur vet jag att jorden är rund", svarar Kinsey – "det bara är så"! Paret undrar om det finns någon vetenskaplig studie som visar på harmlösheten med oralsex, men nej, det finns ju inte – än...

Alla dessa frågor som eleverna har, leder till att Kinsey får börja hålla i sex och samlevnadslektioner, fast bara för personal på skolan och för gifta elever. Kursen får därmed namnet "marriage course". Under dessa lektioner talar Kinsey frispråkigt om kroppens funktioner, bland annat om olika stimuli, erektioner, orgasmer, ställningar och klitoris. Föredragen skapar stort sus, och är så populära att många av de närvarande får stå upp för att få plats i skolsalen. Dessa lektioner leder till att många vill komma och prata med honom även efter skoltid, så de får vänta utanför hans kontor, och så träffar han dem en och en för konsultation. Folket i hans kurs, cirka 100 stycken, svarar på en enkät som han har skapat angående sexvanor. Svaren som sedan samlas in överraskar Kinsey, men 100 svar räcker inte långt för att kunna säkerställa ett fenomen rent vetenskapligt. På så sätt föds idén om att han ska börja åka runt och intervjuar folk istället. Kinsey börjar först med att ta kontakt med homosexuella. "Det finns 300 000 fall bara här i Chicago", berättar han för sin kollega. "Och ingen har pratat med dem innan. Det är en guldgruva av information, och den är bara vår!" En kille de får prata med, blev halvt ihjälslagen av sin pappa och av sina bröder när de kom på att han var homosexuell. "I don't mind being queer. I don't. It's just that... I wish other folks weren't so put out by it", säger killen. Kinsey svarar: "homosexuality happens to be out of fashion in our society now. It doesn't mean it won't change some day". Killen verkar dock inte sätta särskilt stor tilltro till de orden.

Kinsey presenterar sin (blivande berömda) skala för en av sina kollegor. I samband med det, erkänner Kinsey att han har känt sig som en 3:a på skalan hela sitt liv, men inte gjort något åt det. Kinsey och hans manliga kollega har därefter sex. När Kinsey berättar om sin

otrohet för Mac, blir hon väldigt arg och ledsen, men erkänner att hon har haft hans bisexualitet på känn trots att hon inte tycker om det. Kinsey menar att det är på grund av konventioner och sociala band som folk avstår från att ha multipla partners, men Mac säger att hon inte håller med. Kinsey försöker trösta, eventuellt bortförklara, genom att säga: “the human animal is capable of all kinds of sexual expressions. You’re my girl, Mac and you always will be. The bond we have, the life we share – sex is nothing compared to that.” Fortsatt talar han inför sina elever om den ”tvingande driften” vilken leder till att folk ägnar sig åt annan sexuell aktivitet än den som är socialt accepterad.

Han ställer retoriskt frågan till eleverna hur det kan skilja sig så mycket i sexuell aktivitet bland människor, och ger sedan själv svaret: eftersom att alla är olika (precis som steklarna). ”Because everyone is different. The problem is; most people wants to be the same. They find it easier to simply ignore this fundamental aspect of the human condition. They are so eager to be part of the group, that they’ll betray their own nature to get there.” Rockefeller-stiftelsen är med och sponsrar forskningen om den mänskliga sexualiteten, vilket senare ska resultera i de två världsberömda rapporterna. Professor Gregg som är representant för Rockefeller, tycker dock först att det verkar konstigt med en vetenskaplig studie över sexuellt beteende. ”There are those who argue that sex is largely a matter of feelings and psychological attitudes – things beyond your training as a zoologist”, säger han till Kinsey. Kinsey svarar att det struntprat: the only way to study sex with any scientific accuracy, is to strip away everything but its physiological functions. Filmen avrundas genom att vi som tittare får återvända till att Kinsey intervjuas av sin kollega. Kollegan påpekar att Kinsey nu har berättat om sin uppväxt, om sin karriär och familj, och till och med nämnt alla människor han någonsin har haft sex med. ”But there hasn’t been a single mention of ‘love’?” frågar kollegan. Kinsey svarar: “That’s because it’s impossible to measure love. And as you know: without measurements, there can be no science. But – I have been thinking a lot about the problem lately”. Kollegan upprepar frågande: ”Problem?” Kinsey: “yes, when it comes to love, we are all in the dark!”. Kollegan: “so – you DO think it matters?” Kinsey ler svagt.

7.0 Sociologisk analys och tolkning

Här följer en presentation av den analys och tolkning som har ägt rum då jag, utifrån valda teorier och begrepp, har placerat uppsatsens material inom ett sociologiskt relevant sammanhang. Jag väljer att dela in min analys i tre övergripande rubriker. Under de två första rubrikerna, fokuserar jag på vikten av identitet utifrån olika diskursiva övertygelser och

teoretiska perspektiv. Jag väljer att tydligt klargöra identitetsaspekten då jag har funnit att både mitt material, mina teorier samt tidigare forskning kretsar kring denna fråga. I analysens tredje del, går jag närmare in på den tystnad som jag finner präglar asexualiteten inom alla de områden jag har studerat. Det är just genom att uppmärksamma diskursens utkanter – det som inte finns, det som inte sägs – som jag tydligare kan visa på den avsaknad av ord som faktiskt existerar, samt efterfrågningarna av dessa. Under respektive rubrik, kommer jag att närmare presentera de tre filmerna och således min tolkning av dessa.

7.1: Asexualitet och identitet: diskursen, språket, makten

Vad är känslan, upplevelsen och erfarenheten om vi försöker definiera dem utan att ta hänsyn till de diskursiva sammanhang de har skapats inom? – ”Ingenting”, om man ser till det teoretiska perspektiv som präglar den här uppsatsen. Det är språket och diskursen som formar dessa erfarenheter, vilket även påverkar vår åsikt och upplevelse av dem. Således; utanför diskursen kan ingenting förstås eller förklaras eftersom att det inte existerar något språk där som kan ge det någon mening. Som Foucault resonerar: utanför diskursen finns bara tystnaden. Icke-existensen. Detta innebär således att även (den sexuella) *identiteten* måste kunna beskrivas för att den ska kunna existera.

Ett välkänt och beprövat sätt att försöka skildra och fastställa identiteter, är via skapandet och upprätthållandet av språkligt och politiskt utformade kategoriseringar, gränsdragningar och definitioner. Som Börjesson (2003) menar: att ge sig själv en identitet innebär med nödvändighet att man även talar om vad man *inte* är – vad identiteten står emot. Att ha en identitet är också ett sätt att distansera sig från ”de andra”.⁷⁸ Spargo (1999) belyser fortsättningsvis hur de ord som vi använder och de tankar vi tänker, i rak led är bundna till vårt samhälles konstruktion av identitet och verklighet: ”just as we see the colours defined by the spectrum, so we perceive our sexual identity within the set of ‘options’ determined by a cultural network of discourses”.⁷⁹ Individerna har med andra ord endast möjlighet att uppfatta sin sexuella identitet utifrån den ”mall av alternativ” som redan står till buds inom den aktuella diskursen, vilken präglas av en tydlig språk- och ordpolitik. Enligt Gustavson (2006) utgör vanligtvis grupper utanför den ”heterosexuella hegemonin” inte helt oväntat de som är mer öppensinnade för de sexuella alternativ som befinner sig i utkanten av denna mall, och det är därmed ofta dessa grupper som är delaktiga i förändringsarbetet och omdefinitionerna av identitet.

⁷⁸ Börjesson, 2003, s.35

I *Kärlekens språk* ligger själva den sexuella handlingen i centrum. I princip allt agerande som kretsar kring fysisk, sexuell praktik, framstår som berättigat utlevande, även i de fall då det representerar otrohet. Det är karaktären Stella Måne som företräder språket i filmen. Hon lever som hon lär i sin pratshow: hon är sexuellt fördomsfri och hon har ett aktivt sexliv med många olika partners. Språket som omger både det fiktiva tv-programmet och Stella, ”smittar av sig” på filmens övriga karaktärer, som också experimenterar med sin sexualitet. Stellas språkutrymme kompletteras med information från ”experterna”; sexologerna Bergström-Walan och Janouch, vars medverkan bidrar till att ge filmen ett sakkunnigt och korrekt intryck. Detta förhållandevis nya, vardagligt accepterade talet om sexualitet, ser Foucault som en skiftning i samhället. Vi har rört oss bort från det ”blodssamhälle” som Foucault menar styrdes av ett maktinstrument som såg blodet som en central faktor. I ett samhälle som ständigt påverkades av hot om våld, krig och dödliga epidemier, utgjorde blodet ”ett av de väsentligaste värdena”: man skulle vara beredd att ”gjuta sitt blod”, samt leva med vissheten om blodets ömtålighet: ”snart till att sina, alltför benäget att blanda upp sig, ytterst känsligt för fördärlig påverkan.” Idag, däremot, lever vi i ett ”könsamhälle” eller kanske hellre ett ”samhälle för sexualitet.” Makten styr nu via regleringar och kontroller av samhällskroppens hälsa och vitalitet. Det är inte, till skillnad från blodet, sexualitetens *ömtålighet* som är betydande, utan ”dess enträgenhet, dess försåtliga närvaro, det faktum att den överallt lockar och skrämmer på samma gång”. Det var således de nya, och på 1800-talet tillämpade, maktprocedurerna som gjorde att våra samhällen övergick från en *blodssymbolik* till en *sexualitetens analytik*: ”Man ser att om det finns något som är på lagens, dödens, överträdelsens, symbolikens och suveränitetens sida, så är det blodet; sexualiteten är på normens, vetandets, livets, innebördens, disciplinens och regleringarnas sida”.⁸⁰ Det är med andra ord i *regleringen* av sexualiteten som makten nu har möjlighet att urskilja vad som anses vara normalt och riktigt. På så sätt reproduceras ojämlika maktförhållanden, skriver Gustavson, eftersom att sexualitet utgör en typ av kunskapsfält som bygger på markeringen av sexuella skillnader mellan grupper och individer.

Fortsatt kan man se till det förhållningssätt till sex och sexualitet som sexologerna i filmen tycks företräda. Bortsett från rent praktisk information om könssjukdomar och hur man undviker dem, talar Bergström-Walan om hur sex just ses som en ”källa till energi och lycka”. Dessa ”expertutlåtanden” är ytterligare tecken på hur det nya samhället tillåter talet om

⁷⁹ Spargo, 1999, s.52

⁸⁰ Foucault, 2002 [1976], s.148

sexualitet. Även Berg och Wickman (2010) resonerar kring detta: "Sexualiteten har en framträdande plats i vårt samhälle, och genom att bejaka och utforska den (inom vissa gränser) antas vi kunna lära känna oss själva på ett bättre och mer djupgående sätt."⁸¹ Detta sexuella utforskande är något som vi även möter i *Sex på kartan*, där ungdomarna får ta del av en sexualkunskapslektion. Läraren Jao vill att ungdomarna associerar fritt kring alla de sexuella aktiviteter som de anser bör få plats på den stora sexkartan. Ungdomarna börjar nästan tala i mun på varandra rörande allt de kan komma på. Det avslutas med att en av eleverna uttrycker: "den här kartan blir ju oändlig". "Precis", svarar Jao. Att det skulle existera någon frizon på kartan där man kan vistas om man *inte* vill ha sex, nämns dock inte. Den enda form av asexualitet som dryftas, är när en av tjejerna i klassen undrar om man inte blöder första gången man har sex; något som Jao dementerar. "Vill man vänta med att ha sex, så ska det vara av någon annan anledning än att man ska blöda", blir förklaringen (min kurs).

Jämför vi dagens språkbruk med tidsandan i *Kinsey*, så har vi här rört oss långt bortom de gränser för sexuellt aktivt leverne som var otänkbara för bara 60 år sedan; för att få tillgång till sexualupplysning var du tvungen att antingen vara förlovad eller gift. Sett ur ett historiskt perspektiv, sätter jag stor förståelse för nödvändigheten i den sexuella upplysning, eller frigörelse, som tog vid i mitten av 1900-talet och som har lett fram till det språkklimat vi känner igen idag när det kommer till frågor om sexuell identitet. Det är just mot bakgrund av tidigare erkända diskurser som vi nu har möjlighet och utrymme att utveckla nya och gamla definitioner av sexualitet, samt ifrågasätta och kritisera traditionella och hegemoniskt skapade kategoriseringar. I samband med denna indelning och klassificering av sexualitet, framträder även de sexualiteter som inte representeras av den heterosexuella matrisen. Spargo (1999) belyser hur det marginaliserade, just på grund av sitt utanförskap, har möjligheten att skapa en motsatt diskurs av samma begrepp som den hegemoniska diskursen använder för att kunna marginalisera. De som framställs som avvikande, skriver Spargo, kan i sin marginal finna ett gemensamt mål, en gemensam oliktankande röst som vänder "confession" (bekännelse) till "profession" (karriär).⁸² Foucault menar fortsatt att även de strukturer som ursprungligen klassificerar och stigmatiserar den andre, även tillhandahåller den andre en ordbok eller ordlista utifrån vilken hon kan orientera sig efter. Hon tar orden, diagnosen, till sin egen, gör den till sin egen, och kan därmed även arbeta mot den; *power and resistance*.⁸³ Denna önskan eller vilja till att ställa sig utanför beskrivande definitioner, är dock inte endast ett icke-

⁸¹ Berg/Wickman, 2010, s.25

⁸² Spargo, 1999, s.21ff

⁸³ *ibid.*, s.22

heteronormativt motståndideal, förtydligar Gustavson (2006). ”Det handlar snarare om att stå emot strukturer och mekanismer som har makt att beskriva och determinera sexuella uttryck och därmed kontrollera dem språkligt och begreppsmässigt”.⁸⁴ Ett liknande motståndsideal kan vi således, om än inte i filmerna, se i det formande av asexuella nätverk som har tagit fart under 2000-talet. Det är genom möten på internetforum och i faktiska organisationer som motståndet mot marginalisering kan konkretiseras och utvecklingen av ett nytt, alternativt språk skönjas. På så sätt ifrågasätts rådande diskurser och de maktrelationer som uppstår i mötet mellan heterosexuella och icke-heterosexuella diskurser: ”Makt utövas genom spänningar eller motstånd mellan olika konkurrerande kunskapsfält där det dominerande synsättet förmår att normalisera sina egna värden och därmed kan reglera andra aspekter genom att peka ut dem som avvikande”.⁸⁵

Gällande just utvecklingen av en queer ordlista och queera definitioner, så visar Spargo på den dramatiska ökningen av queerinspirerade texter, författare och högskolestudier som har tagit fart bara under 1990-talet. Frågan är dock om alla dessa ansatser till att införa ett queert perspektiv på dagordningen bidrar till skapandet av ett nytt sexualitetsspråk, eller om även den queera språkutvecklingen påverkas och styrs av en diskurs som fortfarande fungerar tvingande? Enligt Foucault är svaret det sistnämnda. ”Han hävdar att sexualiteten alltid är förankrad i maktstrukturer, att den alltid skapas eller konstrueras genom specifika historiska praktiker; såväl diskursiva som institutionella”, förklarar Butler.⁸⁶ Även i de fall då man söker efter identitetens och sexualitetens ”subversion”, måste man ” tänka sexualitetsmönstret utifrån de makttekniker som är samtida med det”.⁸⁷

7.2 Asexualitet och identitet: genus, kön, sexualitet

I det material som jag presenterar i denna uppsats; i teorierna, den tidigare forskningen och filmerna, pågår en diskussion om den sexuella identitetens betydelse. Som många texter i allmänhet berör, men som Butlers text konkretiserar, positioneras duet eller jaget primärt utifrån den heterosexuella matrisen, vilket innebär att i din identitet utgår du från vilket kön du har, vilket kön du känner dig som, samt vilket kön du känner dig åtrå. Ditt kön och sexuella åtrå avgör således, enligt matrisen, *vem du är*, och vem andra ser dig som. I min analys av filmerna, valde jag att tydligt fokusera på hur de, eventuellt, presenterade en möjlig *asexuell* identitet och vad det i så fall skulle innebära beträffande matrisens utformning.

⁸⁴ Gustavson, 2006, s.66

⁸⁵ *ibid.*, s.34

⁸⁶ Butler, 2007 [1990], s.166

Alla filmerna berörde ämnet om att inte (vilja) ha sex, men någon konkret diskussion gällande asexualitet som en legitim, vald livsstil togs inte upp. I *Kärlekens språk* får vi som hastigast möta ett par vars kompisar tror att de har haft sex. Paret spelar med och berättar för sina tjej- respektive killkompisar, att de ”höll på hela natten”. Som tittare vet vi dock att det enda de ”höll på med”, var att spela tv-spel – visserligen hela natten. Sexologen Janouch berättar kortfattat att: ”Det är inte alltid som man är sugen på att ha sex, och det är helt okej att säga nej. Man ska inte låta sig stressas och ställa upp på sånt man inte vill”.

I samma film möter vi Morfar, som upplever att hans impotens hindrar honom från att ingå i en relation med Emilia. Kinsey talar i sin rapport om asexualitet i samband med att män blir äldre och således oförmögna att ha sex: ”Each male may reach the point where he is, psychically, no longer capable of sexual performance, and where he loses all interest in further activity”.⁸⁸ Morfar, däremot, påstår sig fortfarande känna av ett intresse av att vara fysiskt och sexuellt aktiv. Han går till läkaren och får ett recept utskrivet på Viagra, vilket tycks lösa ”problemet”. Han och Emilia kan slutligen ha sex, och båda tycks nöjda och lyckliga. Min fråga är enkel: hur hade historien om Morfar och Emilia slutat om hon inte heller hade kunnat/velat ha sex? Hade Morfar varit lycklig ändå då? Visserligen utan det potenshöjande preparatet, men med en kär och likasinnad partner vid sin sida? Onekligen framställs en eventuell asexualitet i samband med mäns sexuella identitet, framstå som ett stort problem. Som Foucault resonerar: vilken sexualitet är den bästa? Jo, i det sexuella beteendet finns ”en roll som är hedervärd i sig och högt värderad: det är den som består i att vara aktiv, att dominera, att penetrera och på så sätt visa sin överlägsenhet”.⁸⁹ När detta beteende ”felar”, blir problemet således (fysiskt) uppenbart.

I *Kinsey* får vi möta en yngre, gift kvinna som också tycks uppleva problem med att kunna bli sexuellt upphetsad. Det är till stor del maken som för hennes talan när de träffar Kinsey för konsultation. Jag har svårt för att kunna tolka kvinnans tystnad. Är hon tyst helt enkelt för att hon känner sig generad? Eller ska hennes prydhets på något sätt representera tidsandan i filmen då kvinnor förväntades vara timida? Eller kan det vara så att den person som *egentligen* anser att kvinnans bristande intresse för sexuella aktiviteter är ett problem, är maken själv? Hur som haver, så får vi här ytterligare ett exempel på en situation som inte ser att asexualitet skulle kunna vara en möjlig orsak. Istället ses det just som ett *problem*: *Hon* vill inte ha sex – hjälp, vad ska *vi* göra? I fallet både med Morfar och den gifta kvinnan, ser vi

⁸⁷ Foucault, 2002 [1976], s.150

⁸⁸ Kinsey, 1998 [1948], s.235

⁸⁹ Foucault, 2002 [1976], s.195

även hur ansvaret på att lösa ”problemen”, tycks läggas på männen. Morfar tar medicin för att kunna tillfredsställa sin flickvän och på så sätt hålla liv i deras relation, medan den gifta kvinnans make får i uppdrag att ge kvinnan oralsex för att se om inte det kan väcka hennes lust. Mottot i *Kärlekens språk*: ”din egen orgasm och din egen njutning, är *ditt eget ansvar*”, tycks således inte inkludera kvinnan i vårt unga, gifta 1950-talspar. Sedan ställer jag mig åter frågande till själva sexets centrala utgångspunkt för definierandet av välmående relationer. Kinsey berättar själv för sin fru Mac, visserligen efter att han precis har varit otrogen och således just *haft sex*, att bandet dem emellan är obrytbart och att det liv de gemensamt delar inte på långa vägar skulle kunna hotas, eller utklassas, av fysiska drifter: ”sex is nothing compared to that”. Men denna ohotade, bottenlösa meningsfullhet som han anser präglar det äktenskapliga bandet, och som då inte nödvändigtvis är i behov av sexuell bekräftelse, är ingenting han nämner vid de konsultationer eller föreläsningar som vi som tittare får ta del av. De möten vi gör i filmerna med människor som inte har ett ”fungerande” sexliv, presenteras utifrån en slags problemlösarstrategi som inriktar sig på att visa hur man kan förvandla denna (förmodat oönskade) icke-sexualitet till just fungerande, aktiv (förmodat eftertraktad) sexualitet. Jag tänker här närmast på karaktären Lars i *Kärlekens språk* som i sexscenen med Stella nästan tycks genomgå en form av empowerment; han ”tar ansvar” för sin egen sexuella drift, och därmed också sin njutning. Det är i detta bestämmande över hur den driftiga och korrekta sexualiteten ska se ut, som vi även kan förstå vad som definierar inkorrekt sexualitet. Som Börjesson (2003) påpekar, är det utifrån rådande diskurser och konstruktioner som vi har möjlighet att se vilka kategorier som betraktas som logiska och med verkligheten överensstämmande. Det är således klassifikationerna, gränsdragningarna och särskiljandet av det oönskade som senare leder till uppmärksammandet av ”abnorma sexuella beteenden”, liksom ”övriga mänskliga avvikelser”.⁹⁰ I filmerna tycks den största avvikelser vara icke-sexualiteten – som snabbt ska botas. Att försöka inta någon slags offerroll som gammal, impotent eller funktionshindrad för att på så sätt ha något att ”skylla” sitt icke-existerande sexliv på, godtages inte.

I filmerna tar vi fortsättningsvis del av olika representationer av genus. De tydligaste mötena med könsöverskridande inslag, sker då vi träffar på Kim, respektive Julia. Kim bryter tydligt mot den uppsättning normer som hennes biologiska kön annars förväntas inrätta sig i. Hon är lesbisk, klär sig i pojkkläder, åker skateboard, är uppkäftig mot lärarna och hatar klänningar. Julia å sin sida, motsätter sig också det tvingande, typiskt kvinnliga idealet och beteendemönstret. Hon är också lesbisk, har kortare hår än de andra tjejerna, och klär sig ofta

i skjorta och slips. Att tjejerna medvetet väljer att strukturera sina identiteter utifrån traditionellt ”manliga” attribut kan möjligtvis visa på att de, utifrån sitt val av utseende, kan sägas anpassa sig till den matris som förutsätter att manligt och kvinnligt ska åtrå varandra. Tjejerna bryter visserligen mot denna sexualitetsreglering, men genom att själva inta ett manligt genus, kan de delvis återskapa illusionen om manlig och kvinnlig (heterosexuellt accepterad) kärlek. Denna ”genuslek” visar, enligt Butler, endast på att sexualitet är diskursivt producerat. Genus kan således inte ses som en kulturell förlängning till biologiskt kön, utan måste istället ses som en pågående diskursiv praktik som för närvarande struktureras runt konceptet att heterosexualitet är normen bland mänskliga relationer.⁹¹ ”We do not behave in certain ways because of our gender identity, we attain identity through those behavioural patterns, which sustain gender norms”.⁹²

Detta aktiva ifrågasättande av matrisens tolkningsföreträde, tycks fortsättningsvis endast förstärkas i takt med att de alternativa genusidentiteterna förökar sig. Deras fortbestånd, förklarar Butler, ger väsentliga möjligheter att visa på gränserna för och de reglerande syftena hos denna begriplighetsfär, och därmed att inom denna begriplighetsmatris öppna konkurrerande och subversiva matriser för genusstörningar.⁹³ Det gäller således att försöka se till, och bli medveten om, just de gränser som är påtvingade oss inom denna matris, för att tydligare kunna experimentera med möjligheten att röra sig bortom dem. Frågan är dock om ett motstånd och aktivt omdanande (eller queer:ande) av matrisen skulle räcka för att i slutändan kunna öppna upp för alla sub-diskurser och dess otaliga identiteter – även asexualitet. Butler tror inte riktigt det:

”En mera försåtlig och effektiv strategi kan vara att helt lägga beslag på och omdisponera själva identitetskategorierna, inte bara för att bekämpa ”könet” utan också för att låta olika sexuella diskurser sammanstråla i ”identiteten” för att göra denna kategori, i vilken form det vara månne, permanent problematisk”.⁹⁴

7.3 Asexualitet: tyst och osynligt

Genomgående i uppsatsens material, har jag inte lyckats finna några konkreta belägg för att en helt igenom asexuell erfarenhet skulle kunna ses som en accepterad sexuell övertygelse, eller vald identitet. Det citat från Sofie Wahlström som jag inledningsvis presenterade, tycks tydligt situera även de texter som jag har arbetat utifrån. Tystnaden som omger den asexuella

⁹⁰ Börjesson, 2003, s.36

⁹¹ Butler, 2007 [1990], s.53

⁹² Butler, 2007 [1990], s.56

⁹³ *ibid.*, s.69

identiteten är således, som väntat, överväldigande. Wahlström berättar hur hennes känslor, upplevelser och erfarenheter inte räknas inom en diskurs som syftar till att se sexualiteten som något naturligt varande. De räknas heller inte in av vetenskapen. I Kinseys skala förpassas Wahlström och hennes likar återigen till marginalen. En plats på skalan har de då rakt inte. Alla de verktyg och begrepp som ständigt tycks finnas till hands för identitetsskapande; matriser, diskurser och mallar, bortser från (och i vissa fall utesluter helt) att en asexuell erfarenhet skulle vara något som kan identifieras: för hur kan en identitet konstrueras om det saknas bruksanvisning? Till och med HBTQ-rörelsen misslyckas, enligt Wahlström, med att helt kunna samla asexualiteten under sina vingar.

Kinseyskalan presenterar även att det till största del är kvinnor som anser sig tillhöra området "X", och vad skulle det kunna bero på? Skulle män ha lättare för att "bota" eventuell asexualitet då det, i deras fall, blir fysiskt tydligt när sexlusten inte infinner sig? Ett icke-stånd kan problematiseras, och därmed även lösas, eller åtminstone definieras – det är ett *synligt* problem. Wahlströms "icke-stånd" syns inte, därför finns det inga lösningar att ta till heller – det förblir ett *osynligt* problem.

Wahlström efterlyser samtidigt vad skillnaden skulle vara, om någon alls, mellan en kärleks- och en vänskapsrelation. Denna syn på att "vänner är den familj du väljer" kan vi tydligt se även i den diskussion som Roseneil och Budgeon för i sin artikel. Den makt och det tolkningsföreträde som den traditionellt uppbyggda familjen tidigare åtnjutit, står nu inför en betydande utmaning, menar de. Nu kan vi istället tydligare se att privatlivet tycks fokusera mer på vikten av vänskap, och mindre på betydelsen av den sexuella praktik som parförhållandet tillhandahåller. Från en blick på, och genomgång av, sexualitetens historia, ser vi kanske nu en framåtgräpande förflyttning mot en vänskapsbaserad och asexuellt betonad framtid?

8.0 Sammanfattning och reflektion

Så gott som dagligen finner vi oss själva i situationer då vi måste stanna upp och reflektera över vilka vi är. Ibland går denna självvranssakan näst intill obemärkt förbi, som när vi ska välja mellan att gå på dam- eller herrtoaletten, men ibland tar tankar som dessa upp lite mer av ens tid. Ditt kön och din sexualitet avgör många gånger hur du bemöter en viss situation, samtidigt som ditt kön och din sexualitet många gånger avgör hur andra människor bemöter dig. I den här uppsatsen har jag fokuserat på innebörden av den sexualitetsdiskurs utifrån

⁹⁴ *ibid.*, s.204

vilken alla sexuella identiteter måste förhålla sig. I min eftersökning av en asexuell identitet och erfarenhet, har jag upplevt hur denna diskurs både begränsar och möjliggör en asexuell existens. Möjliggör på så sätt att det inom diskursen finns tillgängliga termer och begrepp som överlag visar hur en sexuell identitet kan definieras, samt begränsar på så sätt att det ständigt tycks vara en normaliserande heterosexualitet som utgör utgångspunkten i denna diskurs. På så vis kan en icke-heteronormativ sexualitet aldrig riktigt återopas, eftersom att den bara jämförs med, samt reproducerar heterosexualiteten och dess suveränitet, och således en fortsatt uppdelning av onormalt och normalt.

Ett av de områden som jag har berört i studien, är skolan. Både genom mina egna samtal med tjejerna i högstadiet, och genom filmen *Sex på kartan*, har jag fått ta del av det språk som både riktar sig till eleverna, och som eleverna i sin tur använder sig av. Förutom det rent informativa budskap som präglar filmen, reagerar jag över, till synes, små meningar som egentligen inte har med budskapet att göra. Det är ändå intressant att se hur skolan (som institution) väljer att reproducera *andra* fördomar vid sidan om de fördomar som filmen tar sig för att reda ut. När vi får följa Melodys tankar kring Abdu när de sitter vid bordet under lektionstid, hör vi hur hon tänker beklagande: ”om han bara hade varit längre än jag”. Detta, till synes lilla, påstående utreds dock inte närmare, men jag anser att det kan få stora konsekvenser. Vi vuxna lär med andra ord ut hur ungdomarna ska bete sig för att ha olika sorters sex i filmen, med budskapet att allt sex är okej, så länge man har en ”bra”-känsla i kroppen. Men samtidigt passar vi på att reproducera föreställningen om att tjejer bara vill ha killar som är längre än de själva.

Diskussionen om kön och sexualitet är ständigt närvarande, och således ständigt aktuell. Se bara runt omkring dig: Så sent som i juni i år beslutade Grammisgalans kommitté att man skulle avskaffa priserna för Årets Kvinnliga Artist och Årets Manliga Artist för att i framtiden helt enkelt bara kora Årets Artist; ett beslut som syftar till att göra priset mer jämställt. Nästa år är det dags för de Olympiska Spelen i London. Internationella olympiska kommittén, IOK, har i samband med det tagit fram nya regler kring vem som ska få tävla som kvinna, för att på så sätt undvika att det som drabbade Caster Semenya (vars kvinnliga könstillhörighet har ifrågasatts) någonsin inträffar igen.

Sammanfattningsvis visar uppsatsens filmer på hur en ny acceptans inför talet om sexualiteter och sexuella praktiker har utvecklats sedan Kinseys tid. Här finns en gemensam diskussion som visar på att all kärlek, oavsett kön och genus, är bra kärlek. Men i brådskan att älska så mycket som möjligt och så fördomsfritt som möjligt, lämnas inget utrymme till det som kanske framstår som mest queert – att vara kär så det bubblar över, men inte det minsta

kåt. Jag avslutar mitt resonemang genom att blicka mot den utveckling av en queer sociologi som jag misstänker behövs framöver för att även fortsättningsvis kunna ifrågasätta de diskurser och konstruktioner som formar våra identiteter och medvetande: ”En sådan sociologi skulle ställa krav på ett tydligt (själv-)kritiskt resonemang kring sociologins roll i den historiska och samhälleliga konstruktionen av sexuella identiteter och dess roll i normaliseringen av en heteronormativ samhällsordning”.⁹⁵

Källförteckning:

- Berg, M och Wickman, J (2010) *Queer*. Malmö: Liber AB
- Budgeon och Roseneil (2004) *Current Sociology: Beyond the conventional family*.
2011-02-17. <http://csi.sagepub.com/content/52/2/127>
- Butler, J – (2007) *Genustrubbel, feminism och identitetens subversion* [1990] Göteborg:
Daidalos AB
- Börjesson, M (2003) *Diskurser och konstruktioner – en sorts metodbok*. Lund:
Studentlitteratur.
- Foucault, M – (2002) *Sexualitetens historia: viljan att veta* [1976] Göteborg: Daidalos AB
- Foucault, M – (1993) *Diskursens ordning* [1971] Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag
- Giddens, A – (2008) *Sociologi*. Studentlitteratur. Upplaga 4:2
- Gustavson, M – (2006) *Blandade känslor; bisexuella kvinnors praktik och politik*. Göteborg:
Kabusa Böcker
- Kinsey, A – (1998) *Sexual behavior in the human male* [1948] Indiana University Press
- Lindgren, M (2007) *Obligatorisk Sexualitet och Asexuell Existens - Patologiserad olust, (a)sexuella (icke)subjekt och frånvaro av begär som (o)möjliggjord position*. Uppsats i genusvetenskap, Södertörns högskola.
- Rosenberg, T (2005) *Könet brinner*. Natur och kultur
- Spargo, T (1999) – *Foucault and queer theory*. Ikon Books UK / Totem Books USA
- Wahlström, S (2005) *Låt asexuella få adoptera*. 2011-06-01.
<http://www.expressen.se/nyheter/1.236730/lat-asexuella-fa-adoptera>

⁹⁵ Berg/Wickman, 2010, s.62

Övriga källor:

Filmer

Sex på kartan (2011)

Kärlekens språk (2004)

Kinsey – let's talk about sex (2004)

Tidning

Amelia, nr 8, 31 mars 2011

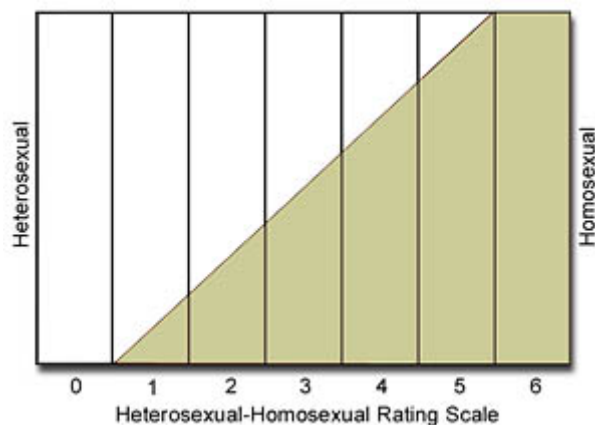
(Kuriosa)

Låten "It's too darn hot" med Ella Fitzgerald:

"According to the Kinsey report, every average man you know much prefers to play his favourite sport when the temperature is low"

Bilaga 1:

Kinsey Scale

- 0- Exclusively heterosexual
- 1- Predominantly heterosexual, only incidentally homosexual
- 2- Predominantly heterosexual, but more than incidentally homosexual
- 3- Equally heterosexual and homosexual
- 4- Predominantly homosexual, but more than incidentally heterosexual
- 5- Predominantly homosexual, only incidentally heterosexual
- 6- Exclusively homosexual

(Kinsey 1948), s. 638

BISEXUALITY

Since only 50 per cent of the population is exclusively heterosexual throughout its adult life, and since only 4 per cent of the population is exclusively homosexual throughout its life, it appears that nearly half (46%) of the population engages in both heterosexual and homosexual activities, or reacts to persons of both sexes, in the course of their adult lives. The term bisexual has been applied to at least some portion of this group. Unfortunately, the term as it has been used has never been strictly delimited, and consequently it is impossible to know whether it refers to all individuals who rate anything from 1 to 5, or whether it is being limited

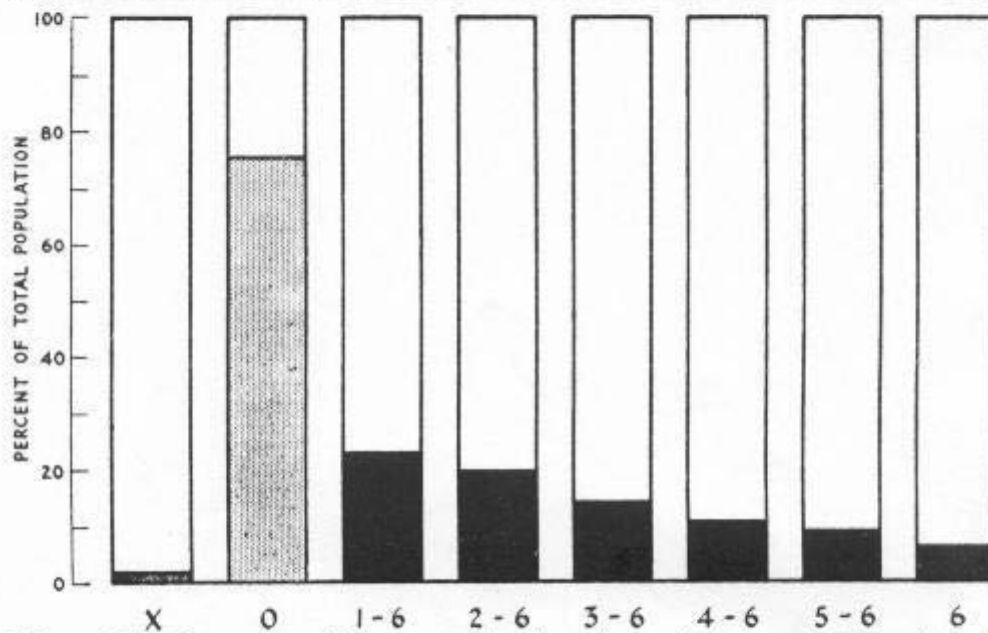

Figure 169. Heterosexual-homosexual ratings in total male population (single and married) in any single year

Based on U. S. Corrected data (last line of Table 150). Passing experiences eliminated from data by showing only ratings which have involved a period of at least three years after the males turned 16. Percent shown as "X" have no socio-sexual contacts or reactions.

to some smaller number of categories, perhaps centering around group 3. If the latter is intended, it should be emphasized that the 1's, 2's, 4's, and 5's have not yet been accounted for, and they constitute a considerable portion of the population.

In any event, such a scheme provides only a three-point scale (heterosexual, bisexual, and homosexual), and such a limited scale does not adequately describe the continuum which is the reality in nature. A seven-point scale comes nearer to showing the many gradations that actually exist.

Caroline Ugglesjö

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se